

# II RIIGIKOGU

4. istungjärk. **Protokoll nr. 114 (17).** 1924 a.

II Riigikogu koosolek 6. juunil 1924 a.  
kell 10 hom.

Kokku on tulnud 83 Riigikogu liiget.

Walitsuse looshis: Riigiwanem **Fr. Akel**, siseminister **Th. Rõuk**, töö-hoolekandeminister **Chr. Kaarna**, haridusminister **H. B. Rahamägi**.

Wälisesitajate looshis: Saksa saadik Eestis **B. Wedding**.

## P ä e w a k o r d :

1. Leiduspatendi, kaubamärkide, mustrite ja mudelite maksumäärade muutmise seadus — III lugemisel.

Rahaasjanduse komisjoni aruandja **K. Kornel**.

2. Üldise arweseaduse (S. k. VIII k. II j.) täiendamise seadus — III lugemisel. Rahaasjanduse komisjoni aruandja **K. Kornel**.

3. Lõikekambrite seadus — III lugemisel.

Omawalitsuse komisjoni aruandja **O. Liigand**.

4. Laewakinnistusseadus — III lugemisel.

Üldkomisjoni aruandja **A. Rei**.

5. Wähemusrahwuste omawalitsuse korraldamise seadus — üldkomisjoni ettepanek.

Üldkomisjoni aruandja **W. Hasselblatt**.

6. Wähemusrahwuste omawalitsuse ajutise korraldamise seadus — üldkomisjoni ettepanek.

Üldkomisjoni aruandja **W. Hasselblatt**.

7. Wähemusrahwuste kultuur- ja hoolekande-omawalitsuse ajutise korraldamise seadus — üldkomisjoni ettepanek.

Üldkomisjoni aruandja **W. Hasselblatt**.

8. Riigi- ja omawalitsuste teenijate pensioni-seadus — II lugemisel.

Rahaasjanduse komisjoni aruandja **L. Johanson**.

Koosolekut juhatab esimees **J. Tõnisson**.

Sekretäri kohal sekretäär **T. Kalbus**.

Koosolek algab kell 10.15 min.

1. Päewakorra Juhataja **J. Tõnisson**: Awan Riigikogu koosoleku. Riigikogu liigetele kätte jagatud päewakorra täiendamiseks paneb Riigikogu juhatus ette päewakorda wõtta järgmised punktid:

1. Wabariigi Walitsuse koosseisu täiendamine.

2. Eesti ja Põhja-Ameerika Ühisriikide wahelise kuritegijate wäljaandmise lepingu kinnitamise seadus — redaktsiooni komisjoni ettepanek.

3. Tsiwiil-kohtupidamise seaduse ühtlustamise seadus — redaktsiooni komisjoni ettepanek.

4. Awalikkude raamatukogude seadus — redaktsiooni komisjoni ettepanek.

5. Riigikogu istungjärgu waheaja määramise küsimus.

(Hääletatakse.) Nähtawa enamuslega on juhatus ettepanek wastu wõetud. Enne päewakorra juurde asumist on sõna sekretääril teadaandmiseks.

2. Teadaandmine Sekretäär **T. Kalbus** (loeb): Seadus õlikiwiõlilide wäljaweo tollimaksudest wabastamise kohta —

rahaasjanduse komisjoni;

põllumajanduslikkude õperaamatute kirjastamise laenu seadus — rahaasjanduse komisjoni;

piimasaaduste wäljaweo kontrolliseadus — rahaasjanduse komisjoni;

awalikkude algkoolide seaduse § 24. märkuse kustutamise seadus — hariduskomisjoni.

3. Wabariigi Juhataja **J. Tõnisson**: Sel puhul on minul au Riigikogule järgmist ette kanda: Oma otsusega

13. maist s. a. wabastas Riigikogu wälisministri kohalt härra **O. Strandman**'i, Kes rahaministri kohale waliti. Wabastatuks arwati härra **O. Strandman** 14. maist. Kodukorra § 103 põhjal on minul au teatada, et härra **Riigiwanema** teadaande järele on temal korda

läinud välisministri kohale astumiseks nõusolekut saada Eesti saadikult Pariisis, härra Karl Robert Pusta'lt. Sel puhul on minul au ette panna Riigikogule walida välisministri kohale härra Karl Robert Pusta. Wabariigi Walitsuse üksikute liigete ametissekutsumine sünnib kodukorra § 104 põhjal walimise teel lahtisel hääletamisel liht häälteenamusega.

(Hääletatakse.) Ettepanek on saanud poolt 27 häält, vastu 3 häält, — sellega on Eesti saadik Pariisis härra Karl Robert Pusta välisministriks ametisse kutsutud.

Et teise, kolmanda ja neljanda päewakorra-punkti kohta aruandjat kohal pole, asub Riigikogu päewakorra wiienda punkti juurde.

**4. Riigikogu istungjärgu waheaja määramise küsimus.** Sel puhul on minul au ette kanda ettepanekut, mis on tehtud käesolewa istungjärgu waheaja kohta: Riigikogu otsustab: 1) Lõpetada käesolewa koosolekuga II Riigikogu IV istungjärgk.

2) Uuesti kokku astuda erakorraliseks istungjärguks 12. juunil 1924 a. kell 10 hom.

3) Waheajal kunni järgmise istungjärguni wõimaldada töötamist riigikaitse ja wäliskomisjonile.

Kas soowitakse ettepaneku üksikute punktide hääletamist? (Hüüded: Korraga!) Panen ettepaneku korraga hääletamisele. (Hääletatakse.) Nähtawa enamusega on ettepanek wastu wõetud.

**5. Leiduspatendi, kaubamärkide, mustrite ja mudelite maksu-määrade muutmise seadus — III lugemisel.** (Rahaasjanduse komisjoni aruandja **K. Kornel** kannab ette ja eraldi hääletamisel wõetakse wastu nähtawa enamusega pealkiri, I ja II osa):

Leiduspatendi, kaubamärkide, mustrite ja mudelite maksu-määrade muutmise seadus.

#### I.

Wabriku- ja käsitööstusseaduse (S. k. XI k. 2 j. 1913 a. wäljaanne) IV—VI peatüki (leiduste, kaubamärkide, mustrite ja mudelite kaitseadused) ja maksuseaduse (S. k. V k. 1914 a. wäljaanne) § 368

muutmise seaduses („Riigi Teataja“ nr. 39 — 1921 a.) muudetakse § 3 järgmiselt:

§ 3. Wabriku- ja käsitööstusseaduse (Sead. kogu XI k. 2 j. 1913 a. wäljaanne) §§ 73, 89 ja 102 ning lõiwude seaduse (Sead. kogu V k. 1914 a. wäljaanne) §§ 367 ja 370 ettenähtud maksude wõtmisel arwatakse kolmkümmend marka ühe rubla asemel; lõiwude seaduse §§ 374 ja 376 ettenähtud maksude wõtmisel arwatakse sada marka ühe rubla asemel ja lõiwude seaduse § 372 ettenähtud maksu wõtmisel arwatakse kaks marka ühe kopika asemel.

#### II.

Seadus patendi, kaubamärkide ja -mudelite maksu-määrade muutmise kohta („Riigi Teataja“ nr. 72 — 1921 a.) kaotab maksuuse.

Juhataja **J. Tõnisson**: Asun lõpuhääletamisele. (Hääletatakse.) Nähtawa enamusega on seadus lõpuhääletamisel wastu wõetud.

**6. Üldise arweseaduse (S. k. VIII k. II j.) täiendamise seadus — III lugemisel.** (Rahaasjanduse komisjoni aruandja **K. Kornel** kannab ette ja eraldi hääletamisel wõetakse wastu nähtawa enamusega pealkiri ja tekst):

Üldise arweseaduse (S. k. VIII k. II j.) täiendamise seadus.

Üldise arweseaduse (S. k. VIII k. II j.) § 320 lisa peatükk II „Eraldi tulude rewideerimise reeglid“ p. 3 täiendatakse järgmiste märkustega:

Märkus 1. Rewideerimise hõlbustamiseks on riigikontrollil lubatud kirjawahetust alustamata jätta: 1) wäikeste wormiwigade pärast aruannetes, 2) ekslikkude wäljaarwamiste ja wigade asjas igasuguste riigi tulude ja maksude alal, wälja arwatud tempelmaks, kui ekslikud wäljaarwamised ja wead igal üksikul juhtumisel on alla 100 mk.

Märkus 2. Riigikontrollil on lubatud 1918—1923 a.a. aruannetes ettetulewa puuduliku tempelmaksustamise asjas kirjawahetust alustamata jätta, kui igal üksikul juhtumisel puuduwa tempelmaksu summa ei ole üle 20 mk.

Juhataja **J. Tõnisson**: Asun lõpuhääletamisele. (Hääletatakse.) Nähtawa enamusega on üldise arweseaduse (S. k. VIII k. II j.) täiendamise seadus lõpuhääletamisel wastu wõetud.

Et redaktsiooni komisjoni aruandja kohal on läheb Riigikogu eelmiste päwakorra-punktide juurde tagasi.

**7. Eesti ja Põhja-Ameerika Ühisriikide wahelise kuritegijate wäljaandmise lepingu kinnitamise seadus — redaktsioon.** Redaktsiooni komisjoni aruandja **A. Jürgenstein** (loeb):

Redaktsiooni komisjon paneb Riigikogule ette kinnitada „Eesti ja Põhja-Ameerika Ühisriikide wahelise kuritegijate wäljaandmise kinnitamise seaduse“ lõpulikku redaktsiooni sel kujul, nagu Riigikogu poolt kolmandal lugemisel wastu wõetud.

Juhataja **J. Tõnisson**: (Hääletatakse.) Nähtawa enamusega on ettepanek wastu wõetud.

**8. Tsiwiil-kohtupidamise seaduse ühtlustamise seadus — redaktsioon.** Redaktsiooni komisjoni aruandja **A. Jürgenstein** (loeb):

Redaktsiooni komisjon paneb Riigikogule ette kinnitada „Tsiwiil-kohtupidamise seaduse ühtlustamise seaduse“ lõpulikku redaktsiooni sel kujul, nagu Riigikogu poolt kolmandal lugemisel wastu wõetud.

Juhataja **J. Tõnisson**: (Hääletatakse.) Nähtawa enamusega on ettepanek wastu wõetud.

**9. Awalikkude raamatukogude seadus — redaktsioon.** (Redaktsiooni komisjoni aruandja **A. Jürgenstein** kannab ette ja eraldi hääletamisel wõetakse wastu nähtawa enamusega parandused 1—4):

Redaktsiooni komisjon esitab siinjuures Riigikogule kinnitamiseks „Awalikkude raamatukogude seaduse“ lõpuliku redaktsiooni ühes järgmiste muudatustega:

1. § 8, 4 rida: „ühe raamatukogu tarwis“ p. o. „ühele raamatukogule“.

2. § 11 ja 14 p. o. ladinä tähestik üksikute punktide järjekorra määramiseks.

3. § 14, märkus 2, kolmas rida: „ja selle koosolekuist“ p. o. „ja kelle koosolekuist“.

4. § 22 wastu wõtta sõnade järjekord: „haridusministeeriumil on õigus anda awalikkude raamatukogude kohta selle seaduse alusel ja piirides üldisi täiendawaid määrusi“.

**10. Lõikekambrite seadus — III lugemisel.** (Omawalitsuse komisjoni aruandja **O. Liigand** kannab ette ja eraldi hääletamisel wõetakse wastu nähtawa enamusega pealkiri ja sissejuhataw osa ühes § 1230<sup>1</sup>, § 1230<sup>2</sup> ja § 1230<sup>3</sup>):

Lõikekambrite seadus. Kohtuarstlikku seadust (S. k. XIII köide) täiendatakse järgmiste paragrahwidega:

§ 1230<sup>1</sup>. Linna omawalitsused on kohustatud sisse seadma ja ülewal pidama wastawaid ruume kohtu- ja politseiwõimude tarwitamiseks surnukehade hoidmise, lahtilõikamise ja külmanud isikute elustamise otstarbel.

§ 1230<sup>2</sup>. Eelmises paragrahwis (1230<sup>1</sup>) nimetatud ruumide ülewalpidamiseks saawad linna omawalitsused riigilt kohtuministeeriumi eelarwe järele toetust, arwesse wõttes nende ruumide suurust, sisseseadet ja tarwitamise rohkust.

§ 1230<sup>3</sup>. Surnukehade lahtilõikamiseks ja külmanud isikute elustamiseks wäljaspool linna piire on kohalikud elanikud kohustatud kohtu- ja politseiwõimude nõudmisel andma tasuta wabaolewaid ruume omaniku wõi tema asemiku walikul.

Külmanud isikute elustamiseks on kohtu- ja politseiwõimudel õigus kasutada ka kohalolewaid haigemaju, surnukehade lahtilõikamiseks aga haigemajade juures surnukehade hoidmiseks eriti sisseseatud ruume.

Märkus: Surnukehade lahtilõikamiseks ei wõi nõuda eluruume.

Juhataja **J. Tõnisson**: Asun lõpuhääletamisele. (Hääletatakse.) Nähtawa enamusega on lõikekambrite seadus lõpuhääletamisel wastu wõetud.

## 11. Laewakinnistus- seadus — III luge- misel.

(Üldkommis-  
joni aruandja  
A. Rei kannab  
ette ja eraldi  
hääletamisel wõetakse vastu  
nähtawa enamusega pealkiri  
ja §§ 1—28):

Laewakinnistusseadus.

### I. Õiguste kinnistamisest laewade peale.

§ 1. Õigusi laewade peale võib asi-  
õigusena kinnistada nende sissekandmise  
teel awalikkudesse laewa-kinnistusraa-  
matutesse.

Laewa-kinnistusraamatusse sissekan-  
tud laewu nimetatakse kinnistatud lae-  
wadeks.

§ 2. Kinnistusraamatutesse kantakse  
kõik Eesti lipu all sõitwad merilaewad  
mahutawusega 60 kuub. meetrit ehk roh-  
kem ning omanikkude soovil ka wähe-  
mad meri- ja kõik muud laewad.

Kinnistada võib ka ehitusel olewaid  
laewu, mille ehitus nii kaugele wiidud, et  
laewa ülemine tekk walmis.

§ 3. Juriidiliste tehingute laewa-kin-  
nistusraamatutesse kandmisel on wasta-  
walt makswad B. e. s. §§ 3002—3020.

§ 4. Kinnistatud laewade omandus-  
õiguse üleminek sünnib wastawate kinnis-  
wara kohta käiwate seaduste, eriti B. e.  
s. §§ 809—813 alusel.

§ 5. Kinnistatud laewu wõi nende  
mõttelisi osasid võib pantida ilma laewa  
waldamise üle andmata. Niisugust panti-  
mist nimetatakse laewahüpoteegiks.

§ 6. Laewahüpoteegi kohta maksa-  
wad wastawalt üldised pandiõiguse, eriti  
kinniswara hüpoteegi eeskirjad (B. e. s.  
§§ 1569—1602) käesolewas seaduses ette-  
nähtud muudatuste ja täiendustega.

§ 7. Laewahüpoteegiga kindlustatud  
lepinguid kui ka laewade omandamise ja  
wõõrandamise lepinguid võib sõlmida  
wäliswaluutas.

§ 8. Laewahüpoteegiga koormatud  
laewa wõõrandamine isikule, kel puudub  
õigus Eesti lipu all sõita, ilma hüpoteegi  
kreditoori loata ehk hüpoteegi wõla tasu-  
mata on keelatud. Erandid võib teha  
sellekohaste konwentsioonide alusel.

### II. Laewakinnistuse toime- tamisest.

§ 9. Õiguste kinnistamisel laewade  
peale maksawad wastawalt not. sead.

§§ 286—369, käesolewas seaduses ette-  
nähtud muudatuste ja täiendustega.

§ 10. Kinnistusasju toimetab üleriik-  
likult kinnistusosakond Tallinna-Haapsalu  
rahukogu juures.

§ 11. Õiguste kinnitamiseks laewade  
peale peetakse erikinnistusraamatuid ja  
registrit, mille worm määratakse kind-  
laks Wabariigi Walitsuse poolt kohtumi-  
nistri ettepanekul ja awaldatakse „Riigi  
Teatajas“.

§ 12. Kinnistusregistrisse kantakse  
§ 14-as tähendatud dokumentide põhjal  
järgmised andmed:

a) Notariaal seaduse § 319 ettenähtud  
teadete asemel:

1) laewa nimetus, laewaliik laewa-  
tunnistuse järele ja missugusest mater-  
jalist laew ehitatud;

2) laewa kodusadam;

b) notariaal seaduse § 320 ettenähtud  
teadete asemel:

3) laewa mahutawus ning pikkus,  
laius ja sügawus mõõdutunnistuse järele;

4) laewa ehitamise koht ja aeg ning  
wäljamaalt ostmise korral ka ostmise  
aeg;

5) laewa kinnistusraamatusse ja re-  
gistrisse kandmise aeg;

6) p. 1—3 sissekirjutuste muudatused;

7) laewa kinnistusregistrist mahakus-  
tutamine.

§ 13. Notariaal seaduse § 323 p. 2 ette-  
nähtud summad wõiwad olla tähendatud  
wäliswaluutas.

§ 14. Awaldusele laewa-kinnistusraa-  
matutesse kandmiseks lisatakse juurde  
peale notariaal seaduses ettenähtud do-  
kumentide weel 1) tõendus, et laewaoma-  
nikul õigus on Eesti lipu ülestõstmiseks  
kaubandusseaduse §§ 122—122<sup>7</sup>; 2) lae-  
watunnistus (kaub. sead. § 103); 3) mõõ-  
dutunnistus (Kaub. sead. § 110).

Ehitusel olewate laewade kinnistus-  
raamatutesse kandmiseks tuleb ette panna  
eespool tähendatud dokumentide asemel  
mereasjanduse peawalitsuse poolt wälja-  
antud sellekohane akt. Nimetatud akti  
tegemise ja wäljaandmise kord määra-  
takse kindlaks Wabariigi Walitsuse mää-  
rusega, mis awaldatakse „Riigi Teatajas“.

§ 15. Laewa wõõrandamisel isikule,  
kel puudub õigus Eesti lipu all sõita, on  
laewa wõõrandaja kohustatud kinnistus-  
osakonnale ette panema wõõrandamise  
lepingu wõi selle notariaalse ära kirja  
1 kuu jooksul, kui wõõrandamise leping  
on sõlmitud kodumaal, kui aga wälja-

maal, siis 3 kuu jooksul — kinnistusregistrist laewa mahakustutamiseks. Kui laewal olid hüpoteegi wõlad, siis tuleb samal alusel ette panna tõendused käesolewa seaduse § 8 nõuete täitmise üle.

Laewa kinnistamisel isiku nimele, kel puudub õigus Eesti lipu all sõita, lõpetatakse wastaw kinnistusraamatu toimetuse kinnistusosakonna sellekohase otsusega ja tehakse wastawasse kinnistusregistrisse käesolewa seaduse § 12 p. 7 ettenähtud kustutamise märkus.

§ 16. Kinnistusasjade toimetamise juures kinnistusloiwu (Ust. o posl. § 235—276) ei wõeta.

§ 17. Kinnistatud laewade kohta käiwatelt juriidilistelt tehingutelt wõetakse tempelmaks sel määral, nagu tehingult iga muu wallaswara üle. Kui tehing on tehtud wäliswaluutas, siis arwatakse tempelmaksustatud wäliswaluuta summa Eesti markadesse ümber tehingu toimumise päewa kursi järele Eesti pangas ja wõetakse tempelmaks sellelt summalt.

### III. Kohtupidamisest kinnistatud laewade suhtes.

§ 18. Nõuete kindlustamisel kinnistatud laewaga sissenõuete pööramisel kinnistatud laewa peale, kinnistatud laewa müügist saadud summade jaotamisel ning kinnistatud laewa wõõrandamisel wõi laewahüpoteegi kustutamisel toimepandawa wäljakutse juures tulewad käsitamisele wastawad kinniswara kohta käiwad ts. kp. sead. eeskirjad, eriti §§ 1831—1834, 1845—1888, 1889—1892, 2072—2074, 2081—2086, käesolewas seaduses ettenähtud muudatuste ja täiendustega.

§ 19. Nõude ja sissenõude kindlustamiseks wõib kinnistatud laewa peale ka aresti panna sellekohaste wallaswara kohta käiwate eeskirjade alusel, kuid see ei takista laewa koormata wõi wõõrandada käesolewas seaduses ettenähtud korras.

Laewa arreteerimisele asudes teatab sellest kohtupristaw ajawiimata laewa wäljasõidu üle walwajale asutusele korralduse tegemiseks, et arreteeritud laew ei saaks sadama piirkonnast wälja sõita.

§ 20. Sõiduwalmis kinnistatud laewa, see on, kui wastawa meriweo lepingu järele laewale koorem wõi reisijad peale wõetud ning sadamast wäljasõiduks waljised dokumendid juba nõutatud, ei wõi arreteerida.

§ 21. Laewa üleskirjutamist toimetatakse tsiwiil-kohtupidamise seaduse § 987 eeskirjade järele.

§ 22. Tsiwiil-kohtupidamise seaduse § 999 ettenähtud kaebamise kitsendus ei käi nende wõlgnikkude kohta, kes laewa üleskirjutamise juures ei wiibinud.

§ 23. Tsiwiil-kohtupidamise seaduse §§ 1143—1144 ettenähtud korra asemel tuleb laewa wäljapakkumise aeg nõnda ära määrata, et müügikuulutuse „Riigi Teatajas“ ilmumise päewast kunni wäljapakkumise päewani vähemalt üks kuu wahet oleks.

§ 24. Kuulutus laewa awalikult müügi üle pannakse wälja peale tsiwiil-kohtupidamise seaduse §§ 1032, 1148, 1149 ettenähtud kohtade weel meriasjanduse peawalitsuses ja Tallinna börsel.

§ 25. Tsiwiil-kohtupidamise seaduse § 1890 p.p. 1—5 asemel maksab järgmine eesõigustatud nõuete nimekiri:

1) Riigile wõlguolewad kohtukulud; tonnaashi, tuletorni- wõi sadamamaksud ja teised sama liiki tasud ning awalikud maksud; lootsi, hoiu- ja walwamisetasud laewa wiimasesse sadamasse jõudmise päewast; kulud, mis tehtud wõlausaldajate ühistes huwides laewa alalhoidmiseks, wõi et laewa müüki ja selle hinna jaotamist ära hoida;

2) kapteni, meeskonna wõi teiste laewal teenistuses olewate isikute teenistuslepingutest tekkiwad wõlad;

3) päästmise ja abiandmise eest wõlgnewad tasud ja üldhawariis laewa peale langewad maksud;

4) kahjutasud laewateenistuses olewa isiku ettewaatomatuse läbi juhtunud kokkupõrkamise wõi mõne muu laewasõidu õnnetuse (kahjujuhtumuse), reisijate ja meeskonna kehaliste rikete, laadungi kaotamise wõi hawarii, ning sadamate, dokkide, wesiteede ehitustele tehtud kahjude eest;

5) laewahüpoteegid;

6) wõlad, mis tekiwad kapteni poolt ta seaduslikkude wolituste põhjal wäljapool laewa kodusadamat tehtud lepingutest wõi toimetatud operatsioonidest laewa alalhoidmise ja reisi jätkamise reaalseteks wajausteks, wahet tegemata, kas kapten samal ajal on wõi mitte laewaomanik ja kas wõlg on tema wõi warustaja, parandajate, prahtija wõi teiste lepinguosaliste oma;

7) konossamentidel põhjenedad wõlad.

## IV. Karistustest.

§ 26. Nuhtlusseaduse §§ 1699—1711 käsitamisel on kinniswara tähendus kinnistatud laewadel.

§ 27. Süüdlane käesolewa seaduse § 8 rikkumises langeb n. s. § 1700 ettenähtud karistuse alla.

§ 28. Süüdlast selles, et tema § 15-das ettenähtud tähtaja jooksul ei ole kinniswaraosakonnale wastawaid dokumente ette pannud, karistatakse rahatrahwiga mitte üle 50.000 marga.

Juhataja **J. Tõnisson:** Asun lõpuhääletamisele. (Hääletatakse.) Nähtawa enamusega on laewakinnistusseadus lõpuhääletamisel wastu wõetud.

**12. Wähemusrahwuste omawalitsuse korraldamise seadus — I lugemisel.**

Üldkommissjoni aruandja **W. Hasselblatt:** Lugupeetud rahwasaadikud! Selle seaduse arutamise juures I lugemisel tuleb minul, kui üldkommissjoni aruandjal, waewalt seaduse tarwiduse kohta pikemalt seletust anda, sest see seadus pannakse Riigikogule ette, nagu sissejuhatuses tähendatud, põhiseaduse § 21 täitmiseks. See seadus tunnistati tarwilikuks, ilma et Riigikogus oleksid wastuwaidlused tekkinud, kahe walitsuse poolt. See seadus on praegusel ajal, mida ka arwesse tuleb wõtta, mitte ainult samal määral kui aastad tagasi, waid weel selgemalt tunnistatud vähemusrahwuste nõudmine. Esimeses Riigikogus on see seadus ühel häälel wastu wõetud ning seadusandliku koja laialimineku tõttu teisele Riigikogule täiendawaks paranduseks jäetud. Selle seaduse arutamise katkestamise juures kriipsutati alla kõigi suurte rühmade poolt, et seaduse arutamise katkestamine ei peaks takistuseks olema seda seadust teises Riigikogus kõige ligemal ajal läbi wiia. Selleks nimetati koguni tähtaeg, arwati seda seadust nowembrikuus 1923 a. wastu wõtta. Seda pole aga sündinud. Silmas pidades üldkommissjoni, iseäranis aga alamkommissjoni tööd peab tunnistama, et Riigikogu Wabariigi Walitsuse kaastöötamisel on teinud wäga palju selle seaduse kasuks, sest üldkommissjonis wõeti see seadus algusest peale, põhimõtetega algades ja praktilise elu nõudmistega lõpetades, läbi. Pealiskaudselt

waadates wõib mulje olla, et teisele Riigikogule esitatakse sama seadus, mis esimeses Riigikogus ühel häälel wastu wõeti, aga kõwasti arwustati. Sisse tungides seaduse sisse, iseäranis tema määrustest arusaamisesse, näeme aga silmapaistwat wahet: tol ajal olid suuremad lahkuminekul üksikute Riigikogu rühmade ja vähemusrahwuslaste wahel, iseäranis seaduse tunnustamise ehk interpretatsiooni mõttes. Nüüd aga wõin mina üldkommissjoni nimel seletada, et seadus on poliitilisest ja teoreetilisest pinnast üle wõidud õiguslikule ja praktilisele pinnale ja sellega loodi hoopis teine meeleolu, kui see, mis oli esimese Riigikogu ajal. Komisjon jäi nende põhipanewate aluste juurde, mis härrade Riigikogu liigete Päts'i, Anderkopp'i ja Einbund'i poolt arutarihise juures üles seati. Ma wõin lühidalt weel korrata, et selle seaduse iseloom on raamiseaduse oma. Komisjon leidis, ja sellega ühinesid ka vähemusrahwuste esitajad, et kultuurelu tuleb täitsa eraldada vähemusrahwuste poliitilistest nõudmistest. Ei saa endale ette kujutada, et riik wõib sellega leppida, et vähemusrahwuse omawalitsus poliitikat ajaks, ei saa endale ka ette kujutada, et vähemusrahwuslaste liikmed, kes poliitiliselt erapooletud on, tahaks oma kõige kallimat wäärtust, rahwuslikust iseloomust wäljakaswanud kultuurelu, siduda poliitiliste küsimustega. Kindlustused, mida leidis komisjon selle põhimõtte läbiwiimiseks, tulewad arwatawasti Riigikogus arutusele. Esimene põhimõte on vähemusrahwuste omawalitsuse wõimupiiri kindlakstegemine. Teise põhimõtte on üldkommissjon rkl. Tõnisson'i ja rkl. Jaakson'i eelnõust omaks wõtnud, ja nimelt detsentraliseerimise mõtte. Tõusis küsimus, kas ei ole tsentraliseerimine wast hädaohtlik vähemusrahwustele enestele nende kohaliku kultuurilise iseloe suhtes. Teiseks tõusis küsimus, kas ülepea tsentraliseerimine riiklikkudes huwidest soowitaw on. Neid raskusi aitas kõrwaldada härrade Tõnisson'i ja Jaakson'i eelnõu ja selle läbi katsuti keskteed leida, nimelt jäädes personaalõiguse aluse juurde. Ja seda teed leidsime järgmiselt: esiteks, et vähemusrahwuste nõukogud tekiwad territoriaal-walimistest, mille tagajärjel nemad oleksid kohalikkude esitajate kogud ning selle tõttu tekiks loomulik side keskkoha ja kohtade wahel. Teiseks on kohalikkude küsimuste lahendamiseks seaduses ette nähtud, et korral-

datakse kohalik kultuur-hoolekogu, kuhu üldkommissjoni arwamisel tuleks walida need kohalikud esitajad, kes ka rahwusnõukogusse waliti. Wastawad seaduse määrused määratakse omawalitsuste siseses asjaajamises kindlaks, millejuures wõib eeldada, et omawalitsused ise korraldawad oma organide detsentraliseerimist, milleks seadus neile täieliku wõimaluse annab. Üldkommissjon asus seisukohale, et kui seaduseandja arwab, et uued omawalitsused tarwilikud on, siis tuleb neid muidugi nii ellu wiia, et nad elujõulised oleksid ja leidis, et walimisnimekirjade kokkuseadmise juures tuleks arwesse wõtta kõik need isikud, kes praegusel ajal makswate tundemärkide järele, see on isikutunnistuse järele, kuulwad vähemusrahwusesse. Wõiks öelda, et sellega saaks loodud positiivne opteerimise printsiip, aga seda ei ole mitte. Mingisugust hädaohtu ega wabaduste kitsendamist selles määrukses ei ole juba sellepärast, et neil isikutel on igal ajal õigus endid sealt nimekirjast maha kustutada lasta. Teiseks on sarnase rahwuste-nimekirja kokkuseadmisel ka oma head küljed, sest kui tarwitatakse ainult positiivset opteerimiswiisi rahwusnimekirjade kokkuseadmise juures, siis ilmtingimata ja möödapääsemata oleks agitatsioon nende vähemusrahwuste ringkondade poolt, kes vähemusrahwuste omawalitsuste ellukutsumisest huwitatud ja kes nende eest wastutust oma peale wõtawad. See agitatsioon wõiks puudutada ka küsimusi, mis läheksid poliitilisele pinnale, mis aga sugugi soowitaw ei ole. Edasi jääks ikkagi püsima hädaoht, et teatud üksikud grupid wõtaksid wõimu oma kätte ja lükkaksid teised ära, näiteks awalikkude koolide woolud oleksid erakoolide woolude wastu, ja siis wõiks nii sündida, et üks grupp jääks täiesti eemale. Üldkommissjon leidis, et vähemusrahwuste omawalitsuste ajutise korraldamise seadus alles esimene kawa on, mis ülepea sel alal awalik-õiguslikul seadusandlikul teel tehakse, ja sellepärast peaks omawalitsused vähemusrahwustele ainult siis antama, kui teatud garantiid on olemas, et vähemusrahwustel kindel soow ja wastutustunne on seda eneste peale wõtta. Sellepärast pidid teatud garantiid loodud saama, et vähemusrahwused mitte kergemeelselt ei hakkaks seda seadust tarwitama. Need garantiid on järgmised: esiteks nõutakse seaduse järele, et registreeritud peawad olema

esimeses rahwusnimekirjas vähemalt 50% wastawa vähemusrahwuse liigetest, tähendab nendest, kes rahwalugemise järele kindlaks tehti, ja vähemalt 50% wastawast vähemusrahwusest peawad walimistest osa wõtma. Otsustati, et omawalitsuste teostamiseks wastawa vähemusrahwuse poolt peab olema  $\frac{2}{3}$  hääli; aga niipea, kui registreeritud vähemusrahwuse liigete arw langeb alla 50% rahwalugemisel kindlakstehtud arwust, siis omawalitsus peab oma tegewuse lõpetama. Mina arwan, et sellega on garantiid küll loodud, et omawalitsus kutsutakse ellu alles siis, kui tõsiselt wastawal vähemusrahwusel wastutusrõõm olemas on. Põhimõteteliste wastuwaitluste ärahoidmiseks on mul waewalt tarwis weel midagi juurde lisada sellele, mis seletuskirjas täpselt on püütud ära tähendada. Luban omale juurde lisada, et tähtajad wastawate omawalitsuste ellukutsumiseks on jäetud, ja need on järgmised: neli kuud on antud Wabariigi Walitsusele aega määruksi wälja töötada, kaks nädalat peale vähemusrahwuste teadaannet peawad nimekirjad kokku seatud olema, ühe kuu jooksul seatakse need nimekirjad kokku, kaks kuud ripuwad nad awalikult wäljas, et iga kodanik wõiks seal parandusi ette wõtta, tähendab, end nimekirjast maha kustutada lasta. Kahe nädala jooksul pärast walimiste lõppu astub esimene rahwusnõukogu kokku, kes siis otsustab selle omawalitsuse teostamist. Kahe nädala jooksul awaldab Wabariigi Walitsus selle omawalitsuse tegewuse awatuks. Kokkuwõetult ei lähe selleks mitte vähem kui 9 kuud. Tähendab, kui see seadus wõetakse wastu juunikuus III lugemisel, siis rahwusnõukogu wõib kokku astuda waremalt aprillikuus. Silmas pidades, et selle seaduse teostamine on muuseas väga tähtis praktiline nõudmine vähemusrahwustele, siis arwan mina, et need waitlused, mis Riigikogus olid ja mis üldkommissjonis kaalumisele wõeti, sarnased on, mille juurde tagasi tulla waewalt maksab. Kõike seda kokku wõttes, mis ma siin esile tõin ja põhjenedes seletuskirja peale, teen ettepaneku seda seadust I lugemisel wastu wõtta.

**J. Jans** (sd.): Austatud Riigikogu liikmed! Iga seadus tuleb arwustada kahelt seisukohalt. Esiteks nende põhimõtete seisukohalt, mis on pandud seaduse aluseks, mille põhjal kawatsetakse sea-

duse mõjukonda kuuluwat ühiskonda korraldama hakata — teiseks seisukohalt, kas üksikasjaline õiguslike wahekordade normeerimine tähendatud põhimõtete alusel on tehniliselt küllalt täielik nii, et seadust ilma raskusteta wõidaks ellu wiia. Mina pean tunnistama, et kõnealolew seadus mind kummagilt seisukohalt ei rahulda. Kõigepealt leian mina, et selle seadusega meie wabariigi piirides elawad rahwused eraldatakse nii üksteisest, et nendel mingisugust kokkupuutumise punkti enam ei ole, waid et nemad täiesti ära eraldatud olles kultuuriliselt wõõraks jääwad ja sellepärast meie riiklik edenemine alaliste hõõrumiste all kannatada saab. Meie oleme aastasadasid wenelaste ja sakslaste kõrwal elanud, kuid kuidagi wiisi ei ole meil korda läinud üksteisele ligemale astuda ei kultuuriliselt ega ka muidu. Kui meie nüüd selle wana korra alustele jääme, et meie senni oleme wõõrad olnud üksteisele ja nüüd edasi samuti wõõrastena elame, siis ma leian, et käesolew ajajärk, mis rahwaste ellu suure ümberkorraldamise woolu on toonud, asjata ja ilma tagajärjeta meist mööda on läinud, ega ole midagi paremat toonud, waid seisukord on weel halwemaks tehtud. Selle käesolewa seadus järele loob omale iga Eesti wabariigi piiri kuuluw rahwas täiesti omaette parlamendi, omaette kohalikud omawalitsuse asutused, eelarwe on neil täiesti eraldatud, ja muidugi panewad nad, vähemusrahwad, enamusrahwastele ette, andke neile rohkem, kuna wiimased jälle leiawad, et riik niipalju anda ei suuda. Igaüks esineb oma kultuurilise arusaamise piirides täiesti iseseiswalt ja kokkukõla ei saa olema. Kuiwõrd meie õieti wõõrad oleme üksteisele kultuuriliselt ja kuidas meie tulewikus üksteise wastu seisame, sellest tooks ma paar näitust. Ma peatan kõigepealt meie wabariigi piirides elawa Saksa vähemusrahwa seisukoha juures, sest nemad on selle seaduse loojad ja selle eestwõitlejad, sellega on nende seisukoht kõige tähtsam. Minul on praegu käes üks wäikene raamat pealkirjaga „Wähemusrahwaste kultuuriline autonoomia“. Kui raamatu autori nimi maha kustutada, siis wõiks igaüks, kes seda raamatut-broschüüri lugenud, öelda, et seda kindlasti on mõni sotsiaaldemokraat ehk üldse sotsialist kirjutanud. Ta on tõepoolest sotsialistide teadusmeeste tööde peale põhjendatud, on wäga ilusti, päris klassiliselt, demokraatlikka põhimõtteid kind-

laks määratud. Nimelt nõutakse selle raamatu järele vähemusrahwastele kultuur-autonoomiat demokraatliku põhimõtte alusel, ja siis weel analoogiaga wahekorra üle riigi ja kiriku wahel. Demokraatlikkude põhimõtete suhtes luban ma enesele ühe osa broshüürist ette lugeda; sest see on tõepoolest meie tänase waidluse wõi kõne aluseks ja sellest wälja minnes wõib käesolewat seadust hinnata ja tema maksmapaneku wadjadust põhjendada. Siin öeldakse järgmist: „Meie ajal peetakse demokraatlikku riigikorda ideaaliks ja usutakse, et demokraatlik kord kõige paremad selles maailmas makswad olud wõimaldab. Kuid kui palju meie hulgast on enesele selgeks teinud, mida sõna „demokraatia“ õieti tähendab? Milles õieti demokraatia tuum seisab? Mulle wastatakse muidugi, et demokraatia tähendab rahwawalitsust ja et demokraatia seisab selles, et kõigi riigikodanikkude enamusel kõik asjad otsustada ja kõik seadused anda on. See on muidugi õige. Kuid mis tähendab „rahwawalitsus“? Kelle üle peab tema walitsema? Kuidas peab tema seda walitsemist teostama? Selle üle jõuame ehk selgusele, kui meie enesele „demokraatia“ mõiste wastandit ette kujutame. See oleks „oligarhia“, see tähendab üksikute walitsus terve hulga üle. Kas see nüüd ühe üksiku walitsus, keisri wõi kuninga, ehk teatawa inimestekihi walitsus kõigi teiste üle on, kas see on sündimise aristokraatia, kõrgeltsündinute walitsus harilikku surelikkude üle ehk plutokraatia, see tähendab, wäheste rikaste walitsus suure hulga waeste üle, ehk kas see on ühe poliitilise erakonna walitsus kõigi teiste üle, nagu Wenemaal mõnetuhande enamlase walitsus nii paljude miljonite üle on — see on ükskõik. Ikka walitseb üks salkkond inimesi teiste üle. See on alati teatawal määral wõõras wõimuwalitsus, kus ühed walitsewad ja teised teeniwad; ühed on käskijad ja teised käsualused.“

Ja siis edasi seletatakse: „Demokraatias selle wastu walitseb rahwas ise, tähendab, kõik riigikodanikud terwikuna. Kuigi iga üksik walitsust otsekohe teostada ei wõi, siiski teeb tema seda sellega, et teostab walitsuswõimu siis rahwaesitus, parlament. See on siis ainuke walitsuse kord, kus meil mingit wõõrast wõimu ei ole. Rahwaesitajad walitsewad rahwast rahwa nimel. Ei ole ühelt poolt käskijaid ja teiselt poolt käsualuseid. — Kellegi üle ei walitseta, kes mitte ise wa-

litsusest osa ei saa. See on nüüd õige demokraatia printsiip.“

Ja siis edasi... (M. Juhkam, tõer.: Me oleme seda raamatut kõik lugenud!) Kõik, mina arwan, igatahes teda mitte lugenud ei ole, ja ma tahaksin siit mõnda meelde tuletada, et siis selle alusel edasi rääkida. Ma lõpetan kohe, see wältab ainult mõne minuti. Siis öeldakse siin edasi: „Kus leiame nüüd piiri, kui kaugele ulatab enamuse wõim? Asjade suhtes, mis kõiki puutuwad, peab muidugi kõigi arwamist ühtewiisi tähele panema; siin teeb enamuse otsuse. Asjade suhtes aga, mis ainult üksikuisse puutuwad, tuleb nende korraldust sellele üksikule jätta, kuna asjade suhtes, mis teatawat kodanikkude gruppi puutuwad, nende korraldamist wastawale grupile jätta tuleb.“

Ja siis tehakse lõpukokkuwõte: „Enamuse walitsus on demokraatia wormalne printsiip. — Demokraatia mõte ja tuum ei ole aga sellega lõpulikult selgitatud, see on nimelt selles, et keegi, ei üksik ega kodanikkude grupp, ei wõi asjades, mis ainult nendesse puutuwad, teiste poolt walitsetud ega sunnitud saada.“

Minul nende põhimõtete wastu midagi ei ole, ja wõib olla, ma ei oleks täna siia kõnetooli mitte tulnud, kuid mulle juhtus hiljuti kätte „Revaler Bote“ nr. 111 ja seal on kellegi Sigmund Klau kiri, milles autor ennast kaitseb etteheite wastu, nagu oleks tema aluseta dr. Strickers'ile teateid andnud, et Baltimaal elawate sakslaste hulgas on ka demokraatlik partei olemas. Klau kirja awaldamise põhjuseks pidi olema „Revaler Bote“ nr. 104 awaldatud dr. Spindler'i kiri, milles ta toonitab, et temale on täiesti walesti demokraatia tempel külge pandud, kuna tema demokraatiaga midagi ühist ei olewat. Härra Klau leiab, et tema on Strickers'ile andnud andmed meie Balti sakslaste poliitilise meelsuse üle just selle broshüüri põhjal, millest mina wäljawõtted ette kandsin, ja milline oletada lubab, et Balti sakslaste hulgas tõesti on demokraatlik partei olemas ja et selle partei liider on dr. Spindler. Oma wäite tõestuseks tsiteerib Klau üksikuid lauseid broshüürist ja umbes samaseid, nagu minagi neid ette lugesin. Tema leiab, et nende lausete põhjal muud oletada wõimatu, et Spindler on täielik demokraat. Mina otsisin siis „Revaler Bote“ nr. 104 dr. Spindler'i kirjaga wälja ja seal on öeldud: „Mina

olen täiesti kindel, et minu poliitilistel waadatel kõige sellega, mida demokraatlikuks nimetatakse, ja mida ka härra dr. Strickers arwatawasti selle all mõtleb, kõige wähemat sarnadust ei ole. Pean ütleva, et ma täiesti üllatatud olin kõike seda lugedes ja olin sunnitud enesele tunnistama, et mina niisugust poliitilist hoietotsust weel kuskil näinud ega kuulnud ei ole. (M. Juhkam, tõer.: Ja siis sellepärast tulitegi arwustama!) Ma ei saa aru, mis Teie sellega ütelda tahate, ma seletan, mispärast mina siin terawamalt arwustama tuln, kui ma seda muidu oleks teinud.

Tõepoolest, Balti sakslased astuwad meie, sotsiaaldemokraatide ette ja ütlevad, et waadake, teil on nii ja niisugused põhimõtted wähemusrahwaste kultuur-autonoomia ja üldse wähemusrahwaste korraldamise kohta — olge lahked, andke siis meile meie autonoomia kätte, aga meie — Balti sakslased — ei wõta omalt poolt teie wastu enese peale mitte mingisuguseid kohustusi, järelikult, ärge teie siis suud lahtigi tehke, kui meie wõimul oleme. Tuletame siit meelde 1905 aastat, kuidas sel ajal meiega ümber käidi, tuletame meelde kõiki neid selleaegseid peksmisi ja hirmutegusid, samuti waewalt tagasilöödud landeswehri sõjakäiku, ning küsime, missuguse wahekorra need teod on meie, eestlaste, ja Balti sakslaste wahel loonud. Niisama tuletame meelde 1918 aastat tema okkupatsiooni ajaga, kus meie demokraatlikud omawalitsused nendesamade härrade poolt laiali aeti, kes nüüd demokraatia nimel omale omawalitsust nõuawad. Mina olin ise ka seekord demokraatliku omawalitsuse eesotsas ja kui mina selle omawalitsuse laali saatmise wastu protesteerisin, siis wisati mind lihtsalt toast wälja. (M. Juhkam, tõer.: Ja nüüd tahate sama mõõdupuuga mõõta!)

Mina ei taha mitte sellesama mõõdupuuga mõõta, lubage, ma seletan edasi, siis saate aru, mida ma ütelda tahan.

Ütlen, et mina nende härrade wastu, kes demokraatia põhjal midagi nõuawad, ise aga demokraatiat ei tunnista, mingit kohustust ei tunne. Kui antakse wõimalus sakslastel organiseeruda demokraatlikul alusel, kui nad tahawad ennast nii organiseerida, nagu selles seaduses on ette nähtud, siis peawad nemad ka wastawad kohustused teiste wastu oma peale wõtma. Mina olen sotsiaaldemokraat ja ei ole sotsiaaldemo-

kraatlikka põhimõtteid mitte maha jät-  
 nud, olen igatahes kultuur-autonoomia  
 andmise poolt ning ei taha midagi oma  
 tõekspidamistest maha salata ega ka selle  
 mõõdupuuga mõõta, nagu meile enne  
 mõõdetud on, waid mina tahan ainult  
 wahekordade selgitamiseks rääkida ja  
 näidata, mis meid, demokraate ettewaa-  
 tamatuse korral ootab. Kui meie jätame  
 nendele kultuur-autonoomia saajatele, nen-  
 dele landeswehri meestele wabaduse tali-  
 tada, nii nagu nemad oma põhimõtete sei-  
 sukohalt heaks arwawad, siis on see meie  
 demokraatia häwitamine, meie demo-  
 kraatlikule ühiskonnale surmahoobi and-  
 mine. Mis puutub teistesse vähemusrah-  
 wustesse, siis peab ütleva, et ka nende  
 teiste vähemusrahwuste seisukord tarwi-  
 tab siin läbirääkimist ja lahendamist. Mis  
 puutub wenelastesse, siis on nende seas  
 väga mitmesuguseid ollusi, proletaarlise  
 ja enamlise meelsusega Peipsi ja Petse-  
 rimaa kalapüüdjate ja talupoegade hulgas  
 on meil siin endisi ametnikka, kes meie  
 kukil istusid, — minu teada ka isegi Ni-  
 kolai Nikolajewitshi poolehoidjaid ja iga-  
 suguseid tagurlisi ollusi, mille hulgas on  
 meile kultuuriliselt täiesti wõõras wai-  
 mulik seisus. Nii et, kui meie nendega  
 heasse wahekorda tahame saada, siis ka  
 teatud põhimõtted tulewad üles seada,  
 et kultuur-autonoomia teostamisel mitte  
 ei tule asjata hõõrumisi ja kokkupõrka-  
 misi, ja sellega meie ühiskonna elu are-  
 nemise täiesti seismapanemist.

Mina, välja minnes sellest, et meie  
 kultuuriliselt wõõrad oleme ja et wähe-  
 musrahwused igati oma poole tüüri-  
 wad, leian, et praeguse seaduse alus  
 täiesti kohatu on, ja et kultuur-autoo-  
 mia tuleks teistel alustel teostada. See  
 alus oleks minu arwamise järele järg-  
 mine: et meie ei eralda Eesti wabariigi  
 piirides elawaid rahwusi: eestlasi, wene-  
 lasi, sakslasi ja rootslasi mitte üks teisest  
 ära, waid meie ühendame mõeldawa  
 kultuur-autonoomia makswa omawalit-  
 suse korraldusega. Nii et minu arwamise  
 järele wõiks väga hästi selle asemel, et  
 luua eriparlamentisid, kes äärmiselt ku-  
 lukad saaksid ja kes üks teisele kaikaid  
 kodarate wahele hakkawad pilduma, wä-  
 hemusrahwuste asutusi awada olemas-  
 olewate linna- ja maakondade omawalit-  
 suste juurde nende osakondadena. Seda  
 on täiesti wõimalik korraldada. Peale  
 selle on wenelaste käes mõnes kohas juba  
 terwed omawalitsused, nii et nende suur  
 osa on täiesti autonoomselt organiseeri-

tud. Ja kui meie nüüd üks teiseiga kõrwu  
 saame töötama, siis õpime üks teise waa-  
 teid tundma, ligineme kultuuriliselt ja isik-  
 likult üks teisele ja tungime üks teisest läbi.  
 Rahalise asjaajamise poolest on siis ker-  
 gem üks teisest aru saada ja asju korral-  
 dada, kui ka teise poole asjakorraldust  
 nähakse, kuna aga niisugusel kujul, nagu  
 ette pandud, kultuur-autonoomia andmine  
 muud midagi ei too, kui sekeldusi. See  
 oleks minu põhimõtteline seisukoht käes-  
 olewa vähemusrahwuste omawalitsuse  
 korraldamise seaduse projekti kohta.

Mis puutub tehnilisse küljesse, siis  
 juba aruandja tähendas, et see seadus on  
 raamiseadus, ja ei ole mitte üksikasja-  
 line kultuur-autonoomia korraldamine.  
 Paljudes osades on öeldud, et jätetakse  
 walitsuse korraldada, kuna mina arwan,  
 et tõepoolest aega töötamiseks on küllalt  
 olnud, ja et nüüd aeg on, et Eesti waba-  
 riigis päris tõsiselt wäljatöötatud seadusi  
 wälja andma hakatakse ja mitte ainult  
 raamiseadusi. Mitte ainult kultuur-  
 autonoomia alal ei ole meil niisugune  
 raamiseadus teoksil, waid ka pal-  
 judel muudel tähtsatel aladel, nagu näi-  
 teks maakorralduse alal, kus seaduses,  
 mis 28 paragrahwist koos seisab, wist 8  
 korda on öeldud, et wastawad korraldu-  
 sed annab walitsus omalt poolt. Eriti  
 mina leian, et sekelduste aluseks on sel-  
 les seaduses § 1. Siin on öeldud, et wä-  
 hemusrahwuste omawalitsuse asutused  
 rajatakse alustele, mis leiduwad 22. juuni  
 1917 a. maakonna omawalitsuse seaduses  
 ja omawalitsuse ajutise järewalwe sea-  
 duses 11. oktoobrist 1919 a. Järele waa-  
 dates, mis õieti selles 22. juuni seaduses  
 on, leiame meie, et see üldse põhimõt-  
 teline seadus ei ole, waid see seadus on  
 30. märtsi 1917 a. kohaliku omawalitsuse  
 seaduse juurde antud elluwõimise mää-  
 rused. Seal on üksikasjaliselt üles loe-  
 tud, kuidas meie näiteks, landratide kol-  
 leegiumi ja Wene asutuste käest waran-  
 dused üle wõtame, kuidas seda waran-  
 dust jagame, missugused meie omawalit-  
 suste kätte lähewad ja missugused kapi-  
 taalid kellegile antakse. Selles seaduses  
 on ju ka põhimõtteline osa, et luba an-  
 takse seesmise asjaajamise korra kohta  
 ajutisel maanõukogul korraldawaid mää-  
 rusi anda, ja et õigus sunduslikka määrusi  
 anda on maanõukogul ja maakondade  
 nõukogudel, ja siis weel mõned teised  
 niisugused põhimõttelised määrused. Need  
 põhimõttelised osad oleks üksikasjaliselt  
 wõinud ära tähendada käesolewa seaduse

projekti § 1-ses, siis ei oleks mingisuguseid sekeldusi karta olnud. Seda ei ole aga waewaks wõetud teha. Arwesse wõttes meie Balti sakslaste iseloomu, nende 700-aasta pikkust walitsemise aega siin, kus nemad wahet pidamata on seadusi oma kasuks seletanud, nagu wäga õieti dr. Aghte seletab, et nad isegi seadusi on wõltsinud, wenekeelseid talurahwaseadusi Saksa keelde, milles neid tarwitati, tõlkides ja selle juures lauseid wälja jättes ja juurde lisades, oma kasuks muidugi, siis weel arwesse wõttes ka seda, kuidas praegu kohut käiakse meie Balti sakslaste esitajate poolt, ja kuidas omal ajal landmarsal von Pilchau 1917 a. meie omawalitsuse seadusi mulle seletas, peab ütleva, et üks määratu protsesside rida sellest seadusest järgneks. Meie sakslased katsuwad tingimata oma endiste seisuslike asutuste funktsioonid jälle oma kätte saada ja uut landratide kolleegiumi wanal alusel luua. Katseid selleks teewad nad tingimata, mingisugust kahtlust selleks ei wõi olla. Ja just selle tõttu ongi see seaduse § 1 nii redigeeritud, et wõimalik oleks teda tarwilikul wiisil seletada. Praegu on seisukord niisugune, et meie kohalikud sakslased teewad wäljaspool kihutustööd ja katsuwad ka seespool oma mõju maksma panna, et wõimalikult meid sunniseisukorda asetada ja meid kohustada niisugust autonoomiat neile andma, nagu nemad heaks arwawad. Sellepärast leian mina selle § 1 redaktsiooni niisugusel ebamäärasel kujul, nagu ta ette pandud, täiesti wastuwõtmatu olewat, just jälle oodatawate sekelduste pärast. Igatahes, kuidas wõin mina, ehk mul küll kui omawalitsuse tegelasel selle 1917 a. seadusega palju tegemist on olnud, nii kindlasti ütelda, mis õieti sellest seadusest selle uue kultuur-autonoomia seaduse aluseks tahetakse wõtta. § 1 märkuses on öeldud: kordadel, kui ülalnimetatud seadusi täiendatakse wõi muudetakse, hakkawad need täiendused ja muudatused maksma ka vähemusrahwuste omawalitsuse kohta wastawates osades. Paljudes osades on nad juba täiesti tühja läinud, neid kas ei tarwitata enam, wõi on ära muudetud endiste seadustega. Nende äramuudetud osade kohta ei ole eelnõus seisukohta wõetud. Räägitakse ainult edaspidistest seadustest. See oli § 1-se kohta.

Edasi, leian mina järgmise kõigesuurema segaduse § 4-as. Siin on öeldud: Wähemusrahwuse omawalitsuse orgaani-

deks on rahwusnõukogu ja kultuur-hoolekande walitsus. Ja peale selle weel kohalikud kultuur-hoolekogud. Missugused on need kultuur-hoolekogude walitsus ja kultuur-hoolekogud ja missugused funktsioonid neil täita, seda ei ole kusagil öeldud. Ei ole mingisuguseid kindlaid piire tõmmatud nende kolme liiki asutuste wahel. Mina ei kujuta ette, missugusel kujul see kultuur-autonoomia maksma panna, kes hakkab selleks dekreetisid wälja andma, walitsus ehk jälle nõndanimetatud rahwusnõukogu. 1917 a. 22. juuni seaduse paragrahw 4 ütleb: et ajutine maanõukogu wõib sisemise asjaajamise kohta määrusi wälja anda. Rahwusnõukogu kompetents ei ole kindlaks määratud, missuguses ulatuses tema määrusi andma tohib hakata. Mina leian, et see oleks pidanud üksikasjaliselt normeeritud olema ja on täiesti andeksandmata, kui niisugused paragrahwid sisse wõetakse, millest iga wähegi wilunud jurist aru saab, et need täiesti segased on. (M. Juhkam, tõe.: Millise seaduse alusel rahwusnõukogu seadusi annab?) Mina ütlesin, et 1917 a. 22. juuni määruse § 4 põhjal on õigus maanõukogul oma seesmist asjaajamise korda normeerida. Käesolewa eelnõu § 26 jälle on öeldud, et walitsusel on õigus normeerida. Siis on § 2 järgmised määrused, esiteks märkus: Territoriaalselt koos asuwate vähemusrahwuste rahwusnõukogudel (põhiseaduse § 22) on õigus Wabariigi Walitsuse loaga vähemusrahwuse omawalitsuse ülesandeid täielikult ehk osalt wastawale kohalikule omawalitsusele üle anda.

Selle märkuse leian mina täiesti wastuwõtmatu olewat. Niisuguseid omawolilisi wolituste ülesandmise demokraatlikus riigis minu arwamise järele olla ei tohi. Korruga tuleb Tallinna rahwusnõukogul meelde näiteks Petserimaal, kus wenelestest parajasti enam, oma wolitusi sellele nõukogule üle anda. Kui aga seal midagi muutub, kuidas need wolitused siis jälle tagasi antakse? Missuguses korras see kõik sünnib, ei ole ära tähendatud ja lõpuks tuleb niisugune kirju asi wälja, et keegi äärt ega otsa ei tea. Minu arwates tuleks see märkus maha kustutada. Siinsamas § 2 on öeldud, et vähemusrahwuste omawalitsuse asutuste wõimupiiridesse kuulub wastawa vähemusrahwuse emakeelsete awalikkude ja eraõpeasutuste organiseerimine ja walitsemine. Mina ei saa aru, mispärast peab erakoo-

lide organiseerimine ühe awalikõigusliku asutuse ülesanne olema. Meil senni niisugust asja olnud ei ole ja mina ei ole ka järele waadanud, kas see mujal maa-des on wõi mitte. Et eraõpeasutust walitseb awalikõiguslik asutus, sellel alal wõib minu arwates segadusi tulla. Siis on weel üks wahekord normeerimata jäetud, nimelt kuidas vähemusrahwused osa wõtawad harilistest omawalitsuse asutustest, kas lasewad endid sinna ka walida. Niiviisi tekiwad nendel kahekordsed wolitused. Mina leian, et ka siin peaks mingisugune piir seadusandlikul teel pandama ning ära normeeritama, missugusel määral vähemusrahwuste liikmed enamusahwuse asjaajamisest osa wõiwad wõtta.

Ühe asja wastu tahaksin weel waielda ja see on, et vähemusrahwuste liikmeks wõiwad kõik astuda, kes arwawad, et nemad selle vähemusrahwa hulka kuuluwad, sellepeale waatamata, kas see liikmeksastuja selle vähemusrahwuse keelt oskab ja tema kultuurist aimu on wõi mitte. Meie sakslaste suhtes wõib ütelda, et meie sakslased endist mingisugust vähemusrahwust ei kujuta, sest neil puuduwad tähtsad rahwuskihid, töölised ning põllupidajad. Meie Balti sakslased on ainult deklasseeritud aadel. Kui nüüd luba antakse igale ühele sakslaste hulka astuda, siis tuleb wälja niisugune lugu, et kõik Eesti tagurlased tarwilikul korral nende hulka astuwad, sest nagu teada, on meie sakslased üks kõige tagurilisem kiht. On karta, et sellest Saksa kultuur-autonoomiast täiesti tagurline organisatsioon kujuneb, kes hakkab meie demokraatliku riigikorra wastu töötama. Nagu teada, on meil kadakasakslus hoogu wõtmas, iseäranis ülikooli ringkondades ja neid ei ole mitte wähe, kes seda ülemine-mise wõimalust kasutaksid. See on minule, kui sotsiaaldemokraadile täiesti wastuwõtmata, et lubada praegusel korral, kus meie tööliste organisatsioone laiali peksetakse ja igatewiisi likwideeritakse, niisuguse tagurlise löögiorganisatsiooni asutamist. Wäljaspool saab ta end esitama meie riigi vähemusrahwusena ja selle tõttu oleme meie wäljaspoole seotud, kui tarwis talle wastu astuda. Dr. Spindler leiab oma raamatus, et vähemusrahwuseks wõib nimetada inimeste paljust, kes end tunnawad isikute ühenduse olewat, kel sama kultuur on. Mina leian, et niisugust vähemusrahwuste äramääramist kusagil pole olnud ja waid-

len täiesti niisugusel alusel Saksa rahwuse koondumise wastu. Waidlen selle wastu, kui töölistekihi esitaja, kui sotsiaaldemokraat. (M. J u h k a m, t ö e r.: Teie põhimõtted on senni teised olnud!) Mingisugust teist põhimõtet ei saa olla.

Sellega oleks mina selle seaduse need peapunktid ära tähendanud, milles mina leian tema puuduliku ja wastuwõtmatu olema. Sellepärast esitan mina järgmise ettepaneku: „Wähemusrahwuste omawalitsuse korraldamise seadus üldkommisjoni tagasi anda ümbertöötamiseks põhimõtte alusel, et vähemusrahwustel oleks oma hariduslikkude ja hoolekande korraldamise otstarbel osakonnad kohalikkude omawalitsuste juures seal, kus vähemusrahwuse liigete arw seda õigustab.“ Ühtlasi lisan weel juurde, et lefan kogu selle korralduse äärmiselt kuluka olewat nii hästi meie wabariigile üldse, kui ka nende vähemusrahwuste eneste liigetele, kui nendele mitte wäljaspoolt summasid ei anta propaganda tegemiseks.

**J. Seljugin** (wn.): От имени русской фракции я заявляю, что мы вполне согласны с доводами, сделанными докладчиком. Но принимая во внимание, что вопрос окончательно не предreshen, в виду наличности параллельных законопроектв, я считаю нужным высказать некоторые соображения по данному вопросу.

Формы современной жизни человечества столь многообразны, что население любого государства отнюдь не может представлять чего то однородного. Наоборот население каждого современного государства распадается на множество социальных групп, интересы которых часто совершенно не совпадают.

Мы знаем, безконечный ряд групп, например профессиональных, религиозных, имущественных и еще многие другие.

Но есть положения, когда те или иные условия в равной мере сильно задевают интересы сразу многих групп; тогда члены иногда, по некоторым признакам совершенно различных группировок невольно объединяются в одну мощную организацию.

Как сходство лиц по имущественному положению невольно объединяет людей принадлежащих часто и к разным профессиям и к различным религиозным направлениям. словом совершенно различным социальным группам, в одну могучую организацию класс, так точно и сходство лиц по национальности влечет за собой и сходство интересов

людей, принадлежащих часто к разным категориям и по профессии и по имущественному положению. Это национальное сходство накладывает определенную печать в некотором отношении на людские воззрения, убеждения, на их желания и стремления, и на их все поведение, создает некоторую солидарность в психике и спаивает в одно целое национальное общество или народность. Проблема власти в совершенном сознании общества является центральной. Но надо признать, что с фактом голого повиновения с трудом мирится современная общественная психология. Общество ищет оправдания власти, и оправдания своего ей подчинения. Вот почему вместо грубых форм и вместо грубого физического воздействия государства переходят к возвращению и укреплению мотивов добровольного подчинения. Правда, типическим, постоянным явлением для современной государственности является то обстоятельство, что власть осуществляется большинством. Но это далеко не значит, что все не принадлежащие к большинству пользуются только единственным правом на существование. Меньшинство обычно также имеет целый ряд, целый комплекс прав. Отсюда естественный вывод, что задача современной демократической власти заключается в том, чтобы подметить здоровые начала в поведении социальных группировок и по возможности содействовать их развитию, ибо если государственная власть будет игнорировать, а тем более противодействовать выявлению этих здоровых начал, течение его жизни будет нарушаться болезненными явлениями, подрывающими его мощь. Внешне благополучно, внутри себя оно будет иметь червя, подтачивающего его организм.

Репрессии здесь бессильны. История дает безконечный ряд примеров крушения величайших государств, строящих свою власть исключительно на физическом воздействии. Достаточно сказать, что государственность Петра Великого, Наполеона и Бисмарка не избежали этой общей печальной участи.

Несомненно, что в ряду социальных группировок, на которые распадается население того или иного государства, особого внимания заслуживают те группы, которые называются национальными. Значение этих групп в жизни государств было и есть чрезвычайно велико. И это так понятно. Если уже на заре исторического бытия национальное чувство спаяло народы в государстве, то как можно остановить естественное течение национального развития народности,

когда за плечами его имеются безконечная, добытая на протяжении многих веков, культурная ценность.

Нельзя не считаться с духовными наследственными сокровищами народности. Корни этих культурных достижений в большинстве случаев настолько ушли в глубину веков, что вырвать их чрезвычайно трудно. Если уже в период зачатков культуры народы сумели сохранить свою самобытность, свои национальные особенности, то разве можно вытравить эти особенности, когда они достигли необычайного развития и блеска в области науки и искусства, разве можно упразднить язык народа — эту сумму вековых культурных достижений его. Конечно нет.

Попытки самодержавных правительств осуществить лозунг: „Один Бог, один царь и один народ“ потерпели полное крушение и имели для них роковые последствия. Мы знаем, что эту роковую для себя ошибку они сознали, когда почувствовали неизбежность катастрофы и поспешили старый лозунг заменить новым совершенно противоположным: „самоопределение народов“. Наконец, новые государственные образования с особой резкостью подчеркнули стремления народов устраивать свою жизнь самостоятельно, в духе их национального уклада. Что вызвало к жизни Эстонское государство? Безусловно героический подем национального чувства, желание выйти на полный простор для развития своих культурно-национальных сил.

В наш демократический век, стремящийся выйти наконец из заколдованного круга войн внешних и внутренних, вполне понятно то исключительное внимание, которое сейчас всюду уделяется разрешению национальных проблем. Та напряженная работа, которая идет в этом направлении, как в отдельных государствах, так и в международных союзах, свидетельствует об огромном влиянии на жизнь государств тех или иных взаимоотношений малых народностей и властей. Лига наций, поставившая своей задачей восстановление вечного мира на земле, свое наибольшее внимание уделяет национальному вопросу и понуждает некоторых государств избегать урезывание прав малых народностей. Премьер рабочего правительства Англии усиленно рекомендует государствам с особенной осторожностью относиться к национальному вопросу, призывая народы ко взаимному уважению и указывая, что чрезмерная национальная нетерпимость может послужить причиной не только внутреннего раздора, но и причиной

разстройства добрых между-государственных отношений.

К сожалению, в настоящее время разумному решению национального вопроса часто препятствует чувство прежней обиды и возникающее отсюда чувство мести. Вот мы русские люди принадлежащие к народу, создавшему безконечные культурные сокровища, волею судеб поставленные в такие условия, что вынуждены заискивающе заглядывать в глаза. Нам не стесняясь очень часто говорят: „вот было время, когда вы были господами положения, а теперь дело обстоит наоборот. Вы нас притесняли, ну извините если и мы на вас сейчас немножко поднажмем; долг, мол, платежем красен“. К этому чувству, т. е. чувству мести, господа, надо относиться с чрезвычайным вниманием, ибо здес легко впасть в ошибку, так как официальная история государства далеко не всегда правдиво освещает народную душу. Вот опять например тот же русский народ. Он создал одно из величайших государств на земном шаре, почти непрерывно воюя. Его кровью политы и подступы к Константинополю и утесы Финляндии и поля Манчжурии. Само собой о русском народе сложилось понятие как о народе крайне воинственном. Это часто можно слышать в разговорах. А между тем, так ли это? Возьмите нашу русскую литературу, это зеркало народной души, и поищите в ней воинственности. И я утверждаю, что вы найдете ее очень мало. Русские былинны богатыри, правда, люди ратные: но воинские подвиги их не завоевание, а оборона родной страны. „Стоит застава богатырская под Киевом и борется с Идолищем поганым“.

В вершинах русской поэзии также очень скромное место отводится воинственности. И если русский народ всетаки воевал, то видимо не по склонности, а по нужде и по принуждению. Точно также и в области общественной жизни, в частности во взаимоотношениях с народами, входившими в состав былой России. Всякия утеснения всегда встречали протест как со стороны общества в лице земств и общественных организаций, так и со стороны отдельных русских передовых людей.

История народа не кончается с переменной официальной власти. Как вы, эстонцы, будучи русскими подданными, остались эстонцами, точно так и мы русские, будучи эстонскими гражданами, останемся русскими людьми; мы будем считать себя частью русского народа, мы сохраним свой язык, будем всегда поддерживать духовную связь с остальным русским народом, ибо мы не

можем отказаться от языка Пушкина, Достоевского и Толстого. Если нас лишат права на полное развитие своих национально-культурных сил, мы очутимся в пустоте, из которой будем искать выхода, прибегая может быть к средствам направленным не всегда на благо государства. Но мы верим (J. Uibopuu, rhsw: Rohkem, kui Eesti rahwas! A. Rei, sd: See on kôik suur liialdus!) что новое государственное право основанное на национально-демократических принципах будет существовать и крепнуть. Мы верим, что и наше государство во имя собственного же блага во имя свободы слова и мысли, пойдет по этому здоровому пути, открывая широкий простор развитию культурно-национальных стремлений, поселившихся на его территории малых народностей.

Мы уверены, что эстонский демократический народ сохранит добрые отношения к русским, по своему душевному складу глубоко демократическим народом, памятуя общую пользу от этих дружеских отношений.

В этой уверенности нас укрепляет и то доброе отношение, которое было проявлено общей комиссией, представленной всеми фракциями.

Относительно подлежащего обсуждению законопроекта я от имени фракции заявляю что он нас вполне удовлетворяет. Докладчик настолько широко и проникновенно осветил и разобрал вопрос, что прибавить почти нечего. Мы будем голосовать за принятие данного законопроекта, оставляя за собой право делать незначительные поправки при втором постатейном его обсуждении. В уверенности, что Государственное Собрание займет по отношению к этому вопросу ту же позицию, на которую встала общая комиссия, я покидаю трибуну.

**Juhataja J. Tõnisson:** Kuulutan weerandtunnilise waheaja.

Waheaeg algab kell 12.05.

Peale waheaega jätkub koosolek kell 12.25 min.

Koosolekut juhatab esimees **J. Tõnisson.**

Sekretäari kohal sekretäär **T. Kalbus.**

**Juhataja J. Tõnisson:** Riigikogu koosolek kestab edasi.

**J. Jaakson** (rhw.): Austatud Riigikogu liikmed! Demokraatliku liidu nimel teatan, et liit on täielikult kultuur-autonoomia poolt. See õigus on vähemus-

rahwustele antud juba põhiseadusega, ja mis põhiseaduses on antud, ei taha meie mitte tagasi võtta, vaid tahame seda täiel kujul täita. Ka sisuliselt oleme meie arwamisel, et see autonoomia tuleb anda ja et ta on tarwilik. Siinjuures ei saa ma aga tähendamata jätta, et eelnõus on üksikud puudused, wõrdlemisi õige suured puudused. Suuremaks puuduseks loen mina seda, et eelnõus on antud vähemusrahwustele mitte üksi kultuurilistes asjades, — waid ka hoolekande asjus — omawalitsus. Mina leian, et kui hoolekande asjus tahame anda omawalitsust, siis peab see küsimus põhjalikumalt wälja töötatud olema. Peab selge olema, missugused ülesanded sel alal vähemusrahwaste omawalitsustele peale pannakse ja missugustest ülesannetest neid wabastatakse. Nõnda aga üldiste sõnadega öelda, et hoolekande läheb vähemusrahwaste omawalitsuste kätte, ilma, et lähemalt ära tähendatud oleks, mis meie just selle all mõtleme, leian mina, et see mitte õige ei ole. Siin tõusewad mitmed suured küsimused, mis minu arwates wäga palju arusaamatusi ja raskusi walmistada wõiwad. Wõtame näiteks haigemajad. Siin tõusewad küsimused: kas tulewad kõik haigemajad hoolekande mõiste alla mahutada wõi mitte? Edasi. Haigemajad üksikute haiguste kategooriate jaoks, näiteks haigemajad waimuhaigete jaoks, haigemajad pidalitõbiste jaoks jne., kas tahame kõik need asutused üle anda vähemusrahwaste omawalitsuste hoolekande alla, wõi mitte ja kas see wastaks nende materjaalsele wõimele, kui nad tahaksid hakata ise kõiki neid haigemajade ülewal pidama. Edasi — hoolitsemise isikute eest, kes töö juures on wiga saanud ehk haigeks jäänud ja kelle jaoks on meil eriti ette nähtud iseäraline kord nende hoolitsemise eest. Kas peawad need ka vähemusrahwaste omawalitsustele edasi antama, wõi mitte. See on jällegi selgusetu. Edasi, sõjainwaliidid, kelle eest jällegi eraldi hoolitsemise kord on seaduses ette nähtud. Kui näiteks, sakslane, kes sõjas on inwaliidiks jäänud, kas läheb ta siis riikliku hoolekande alla wõi peab ta üle minema vähemusrahwaste omawalitsuse hoolekande alla. Sennikaua, kui need küsimused ei ole selgitatud, leian mina, on hoolekande ülemine wäga riskant ja ka koguni wõimatu. Öeldakse, et see seadus on raamiseadus ja teda wõidakse walitsuse määrustega täiendada; kuid siin ei ole jutt

seaduse täiendamisest, waid kindlaks-määramisest, mis vähemusrahwaste omawalitsus hoolekande all täitma peab. Seda küsimust jätta lahendada Wabariigi Walitsuse määrusega, ei näita mulle mitte õige olewat. Teine küsimus, mis siin tõuseb, on see, missugustel alustel tuleks kindlaks määrata, kui palju vähemusrahwaste omawalitsused peawad toetust saama riigilt ja wastawatelt omawalitsustelt oma hoolekande asutuste ülewalpidamiseks. Haridusalal selles asjas iseäralisi raskusi ei tõuse. Laste arw koolides on siin juhtnööriks toetuse määramise juures. Kuid hoolekande alal on asjalugu koguni teine. Siin ühtegi kindlat juhtnööri antud ei ole, kas peab siin mõõduandew olema vähemusrahwaste üldine liigete arw, wõi ainult nende arw, kes hoolekannet wajawad. Kui meie wiimase aluseks wõtame, siis tõusewad jällegi raskused, sest see arw on kõikuw: kui hoolekande parem on, siis on kahtlemata ka hoolekande tarwitajate arw suurem, on aga hoolekande halvasti korraldatud, siis on hoolekande tarwitajate arw wäiksem. Meie ei wõi aga mitte selle peale wälja minna, et hoolekande oleks halvasti korraldatud ja et selle läbi ka hoolealuste arw oleks wäike. Toetust anda aga hoolekande alal vähemusrahwustele rohkemal määral, kui seda saawad enamusrahwaste liikmed, see ei oleks mitte õiglane enamusrahwaste wastu. See ei wõiks mitte lubatud olla, waid toetus hoolekande alal peaks õiglaselt ära jaotatud olema selle järele, kuidas hoolekannet tarwitajate arw on üleriiklikult. Kõiki rahwusi ei saa siin ühe mõõdupuuga mõõta. Et seaduses ei ole kindlaks tehtud, missuguste põhimõtete alustel tuleb vähemusrahwaste omawalitsustele toetust anda hoolekande alal, selle tagajärg oleks kahtlemata see, et alalõpmata vähemusrahwaste omawalitsuste wahel ühelt poolt ja riigi ja riiklikude omawalitsuste wahel teiselt poolt waidlused ja sekeldused tõuseksid selle üle, kui palju vähemusrahwaste omawalitsused peaksid toetust saama. Wähemusrahwaste omawalitsused nõuaksid muidugi suuremaid summasid, mida aga riiklikud omawalitsused ja riigiwalitsus anda ei wõi, sest see oleks ülekohtune teiste riigikodanikkude wastu. Neil põhjustel leian mina, et kui meie tahame hoolekannet sisse võtta, siis peaks see küsimus põhjalikumalt wälja töötatud olema; nii kaua aga, kui see küsimus ei

ole läbi töötatud, ei wõi hoolekannet seadusesse sisse wõtta. Selles mõttes olen mina üldkommisjonis paranduste kohta ettepanekuid teinud, kuid kahjuks ei leidnud minu ettepanekud toetust teiste erakondade esitajate poolt, sellepärast saab demokraatlik liit Riigikogus uuesti wastawate parandus-ettepanekutega seaduse teisel lugemisel esinema.

Eelnõul on ka weel teised puudused. Nende peale on juba osalt rkl. Jans tähendanud, kuid kahjuks ei olnud sotsiaaldemokraatide esitajatel üldkommisjonis mitte see seisukoht, mis nüüd härra Jans kaitseb. Demokraatlik liit esines üldkommisjonis ettepanekuga, et seaduses saaks läbi wiidud detsentraliseerimise põhimõte, kuid see põhimõte ei leidnud teiste erakondade poolt toetust. Ainult teatud kitsastes piirides tuldi seal meie nõudmisele wastu. Tsentraliseerimise põhimõte eelnõus meie nõudmise peale pehmentati selles mõttes, et koha peal seati üles hoolekogud, kus peajaslikult kohapealsed wähemusrahwuste esitajad pidid tegewad olema. Mina oleksin selle poolt, mis härra Jans ette pani, et eelnõu tuleks üldkommisjoni tagasi anda, kuid arwan, et enne peaks konkreetset ära tähendatud olema, missugused parandused just tuleksid eelnõus ette wõtta. Ilma selleta oleks komisjonil raske eelnõuga midagi peale hakata, sest ta ei tea, missugused parandused Riigikogu enamusele soowitawad ja wastuwõetawad on. Sellepärast teatan demokraatliku liidu nimel, et demokraatlik liit hääletab selle eelnõu I lugemisel wastuwõtmise poolt, kuid selle eeldusega, et II lugemisel saaksid tarwilised parandused tehtud.

**W. Hasselblatt** (sks.): Meine Herren Abgeordneten! Meine Fraktion hatte an sich nicht die Absicht, bei der I Lesung in die Debatten einzugreifen, weil sie, offen gestanden, nach den — unter Beteiligung aller Fraktionen — so eingehend von der Allgemeinen Kommission erledigten Arbeiten turbulente Debatten gar nicht erwartet hat. Der gehässige und verdächtigende Ausfall des Abg. Jans zwingt mich jedoch in die Defensive. Also: Herr Jans, harmlos unbeteiligt an allem, was ich als Heranreifen des Minoritätenproblems innerhalb unseres Staates bezeichnen möchte, erklärt — wir wollen ihn ins Deutliche, Unzweideutige übersetzen —: Allen sei die Autonomie gewährt, nur nicht den

Deutschen. Denn die Deutschen seien nur eine Gruppe von deklassierten Agrariern, Rentiers usw., aber keine Minorität, da zu ihr keine Arbeiter gehörten. Ausserdem setzt er uns auf den Aussterbeetat. Ich gestatte Herrn Jans nicht, mein Volkstum in solcher Weise zu karikieren und zu verletzen, ebensowenig lasse ich uns von ihm auf den Aussterbeetat setzen. Wenn Herr Jans während seiner Rede vor jedem Satz, den er sprach, an das Wort des Grundgesetzes von der Gleichberechtigung aller Bürger gedacht hätte, dann hätte er seine meisten Sätze ungesprochen lassen müssen. Er sprach von den 700 Jahren, von der Landeswehr usw., und wollte den ehemaligen Landeswehrlenten das Wahlrecht absprechen. Herr Jans müsste doch wissen, dass die Entziehung des Wahlrechts nur infolge gerichtlicher Verurteilung wegen eines begangenen Verbrechens statthat. Aber wie wäre es, wenn man vom Vorschlage Herrn Jans ausgehend, alle diejenigen des Wahlrechts für verlustig erklärt, die seinerzeit bei der Abwehr der Bolschewisten nicht gleich den deutsch-baltischen und estnischen Freiwilligenorganisationen an der Front zu finden waren, sondern sich absichtlich abwartend beiseite hielten? (Wahelhüie: Bravo!) Ich würde gerade Herrn Jans empfehlen, sich diese Frage einmal etwas zu überlegen! — Herr Jans hat dann weiter viel von einem unserer angesehensten Volksgenossen, Dr. Spindler, gesprochen. Dr. Spindler soll eine Schlange sein, weil er sich an einer demokratischen Idee vergriffen hat und trotzdem die Abstempelung als Demokrat ablehnt. Und mit Dr. Spindler zusammen sollen auch alle Deutsche-Balten Schlangen sein. Wenn es nun nach Herrn Jans ansicht eine Sünde ist, dass man nicht Demokrat ist, so ist es aber doch für den Sozialdemokraten Jans jedenfalls eine Todsünde, die Grundsätze abzulehnen, die sonst überall gerade von den Sozialdemokraten vertreten werden. Soviel ich weiss, gehören in Westeuropa gerade auch Sozialdemokraten zu den führenden Leuten auf dem Gebiet der Bewegung für die Autonomie der Minderheiten. Ich will nur auf die Namen Renner, Duparc usw., hinweisen. Herr Jans sollte sich doch auch etwas die georgische Verfassung ansehen, die hinsichtlich der Minoritäten viel weiter geht als unsere und die doch gerade von So-

zialdemokraten ausgearbeitet worden ist. — In meiner Abwehr will ich mich hierauf beschränken und im übrigen Herrn Jans bei seinem — wie mir scheint — verzweifelt einsamen Standpunkt lassen.

Da nun hier aber diese Frage angeschnitten worden ist, so möchte ich auch noch gleich sagen, zur Erfüllung welcher Aufgaben das Deutschbaltentum die Autonomie braucht und wie wir sie auflassen.

Meine Herren Abgeordneten! Wer von Ihnen ein aufmerksames Auge für die kulturellen Bestrebungen des Deutschums in Estland in letzter Zeit gehabt hat, wird aus Äusserungen der Presse, Beschlüssen unserer Parteitagungen und unserer kulturellen Verbände wissen, dass unsere Einstellung zum vorliegenden Projekt eine positive ist, ja mehr noch, dass für uns die Ablösung der ausschliesslich vereins rechtlichen Basis unseres kulturellen Lebens durch die öffentlich-rechtliche, körperschaftliche Gesetzgrundlage eine Lebensnotwendigkeit ist. Wenn noch vor einem Jahr behauptet worden ist — ich meine zu Unrecht —, dass der Gedanke der Kulturautonomie nur von wenigen getragen wurde, nur wenigen eine lebendige Idee war, so glaube ich wohl heute sagen zu können, dass die Erkenntnis des Problems der kulturellen Selbstverwaltung Gemeingut der Gesamtheit unserer deutschen Mitbürger geworden ist.

Die jüngstvergangenen schweren und schwersten Zeiten haben uns deutsche Balten am härtesten betroffen. Auf einen Bruchteil unseres früheren Bestandes reduziert, fühlen wir uns aber unserer Pflichten, unveräusserliche kulturelle Werte zu hüten, nicht entbunden; wir glauben an die Notwendigkeit und unsere Berufung, dieselben auch fernerhin zum Wohle der Heimat erhalten und pflegen zu müssen, und als Volksstamm voll gleichberechtigt Hand in Hand mit allen Heimatgenossen gerade mit freier und hingebungsvoller Erfüllung unserer Kulturaufgaben den Staat stützen und fördern zu können.

Aus diesem unserem Glauben und Willen ergeben sich auch die nötigen Voraussetzungen zum Inslebenrufen der kulturellen Selbstverwaltung; zwar sind dieses unsere Organisationsbedürftigkeit und — ich will es hoffen — unsere Organisationsfähigkeit. Daher begrüßen wir das Gesetz in fester Zuversicht, dass es

ungeschmälert die drei Lesungen passieren wird.

Wir stellen uns positiv zu dieser Gesetzvorlage, aber keineswegs allein aus kulturell-selbstischen Gründen, es ist uns vielmehr von ganz besonderem Wert, dass ein Problem von so grosser Klarheit und Anziehungskraft des Zieles und so wertvollem ideellen Gehalt — wie die vielumstrittene Kulturautonomie der Minoritäten — gerade in unserer Heimat erstmalig eine staatsrechtliche, gesetzgeberische Lösung finden soll, deren Echo in all den Kreisen der Wissenschaft und politischen Öffentlichkeit, den Ländern und den internationalen Organisationen nicht ausbleiben wird, wo der Rechtsschutz des nationalen Eigenlebens der völkischen Minoritäten mehr bedeutet als eine humane und vielleicht doch leere Geste mit leichter Verbeugung vor dem Völkerbund. Und es ist kein Zufall, dass dieses Problem unbekümmert um die Nebengeräusche der grossen und doch verworrenen Zeit, unbekümmert um Nebengeräusche von schmerzlich harten Fragen auch in unserem Staate gerade bei uns wird heranreifen können, wenn nicht die ruhige Überlegung, wie hier versucht wurde, durch sterile Erregtheit verdrängt wird. Der Grund liegt auf der Hand: wir alle wissen es, wie bitter jegliche Entbehrungen auf dem Gebiet des nationalen Eigenlebens sind. Ich brauche nur festzustellen, dass von den anwesenden Abgeordneten die wenigsten, wenn überhaupt einige, das hohe Gut eines muttersprachlichen Bildungsganges genossen haben. Meiner Alterstufe ist z. B. von der ersten Klasse des Gymnasiums bis zum Abschluss der Hochschule kein einziges Jahr muttersprachlichen Unterrichts zuteil geworden, geschweige denn in Schulen, welche einem Schulamt im Bestande eigener Volksgenossen unterstellt waren, wie es dieses Gesetz gewährleisten soll. Es ist daher — wie gesagt — kein Zufall, dass sich die kulturellen Bestrebungen der Minoritäten mit dem Eingehen auf diese kulturellen Forderungen gerade in unserer Heimat reibungslos decken können.

Ich schliesse in der Zuversicht, dass dieses Gesetzprojekt von der Staatsversammlung gutgeheissen und angenommen werden wird.

**J. Jans** (sd.): Wenelaste ja sakslaste esitajad on teatud ärewusega siit

kõnetoolilt nende väidete vastu waielnud, mida mina arwasin sunnitud olema ette kanda. Pean ütlema, et mina isiklikult ka mitte täiesti külmawereliselt rääkida ei saa, tähendasin juba mispärast. Mina ütlesin, et need inimesed, kellel senni demokraatiaga mingisugust tegemist ei ole olnud, tulewad mind õpetama nüüd demokraatias. Mina olen 25 aastat töolisteliikumisest osa wõtnud ja demokraatlikka põhimõtteid kaitsnud. Kui nüüd tahetakse tõendada, et mina olla oma põhimõtted maha salanud, kui ma käesolewat vähemusrahwuste autonoomia-seadust arwustada julgusin, siis leian, et niisugune loogika üldse loogika ei ole. Eriti tahaksin tagasi tõrjuda mõned seletused Wene esitajate poolt, nagu oleks Wene rahwusele Eestis mingisugust ülekohut tehtud, nagu oleksid nemad praegu niisuguses seisukorras, kus neid isegi oma rahwast maha salgama sunnitakse. Mina tuletaksin meelde selleks, missugune walitsus on, kes meie wabariigi piirides olewad wenelased nii wiletasasse seisukorda, nii majanduslikult kui ka kultuuriliselt on jätnud, nagu nad praegu on. See oli teie oma Wene walitsus, kes Wene rahwa liikmeid armetutena ja mahajäetutena meile, eestlastele, päranduseks on jätnud. Missugune rõhumine on siis Eestis toime pandud, millepärast on wenelased pidanud protesti tõstma? Mina tuletan üht niisugust asja meelde: see on uue kalendri maksmapanemine. Selle vastu tehakse määratud kihutustööd. (J. Piiskar, is.: Nad ei saa enam taewa, kui uus kalender on.) Needsamad Wene waimulikud, kes Bütsantsi õuekonna uniwormis rahwa seas ümber liiguwad, need kaitsewad pagana Julius Caesar'i käsul paganate poolt kokkuseatud kalendrit, nagu oleks see rohkem kristlik, kui ristiusulise paawsti Gregoorius'e poolt antud kalender. Ainult harimatus leiab sarnase asja rõhumise olewat.

Niisugused juhtumised on ka mitmes teises küsimuses kultuurilisel alal. Minule tähendas täna parlamendi liige Baranin, et Tartumaal olla järgmine wenelaste rõhumine toime pandud: olla wälja eraldatud wenelased mitmete alewitega ja neid selletõttu jäetud maakonnawalimistel hääleõigusest ilma ja selletõttu ei ole wenelased saanud walida maakonnakogusse oma esitajat. Siin on eksitud. See alewite wäljaeraldamine oli mitte selleks toime pandud, et wenelasi su-

ruda, waid et Tartu maakonnakogugu pahemat tiiva, nimelt sotsiaaldemokraate nõrgestada. On toime pandud demokraatide surumine, aga mitte wenelaste rõhumine. Eriti Wene esitajad, mina ei ütle mitte, et need oleksid waesed Peipsi kalamehed, waid siin Tallinnas Nikolai Nikolajewitshi esitajad ja tema poolehoidjad intrigeeriwad ja ei tule mitte meie juurde, et rääkida kultuur-autonoomia maksmapaneku tingimistest, waid lähewad kõige tagurilisema kihi juurde meie rahwa hulgas, sakslaste juurde, ja teewad komplotti ja intrigeeriwad. Ja kui need esitajad nüüd tulewad ja ütlewad, et siin midagi demokraatia vastu on tehtud ja ähwardatakse minna kaebama rahwasteliidule, siis mina arwan, et mina ka kaebama wõin minna ja seletada, et wenelased ise demokraatia ära on andnud. (J. Luur, krst.: Kelle juurde? K. Einbund, põl.: Meil ei ole põhjust minna.) Mina tahan igatahes ütelda, et wenelased tagurlist joont meie wabariigis toetawad ja leian kõige selle sihiks olema, et tahetakse meie sisemist elu kammitsasse panna, et meie ei saaks wabariigis demokraatlikka uuendusi läbi wiia. (K. Einbund, põl.: Meie saame ilma kaebuseta toime.) Mina ütlen ainult seda, et kui nemad lähewad kaebama Öhtu-Euroopasse, siis wõin ma ka seda teha ja mina arwan, et minu seletus wast mitte vähem mõjuw ei ole. (J. Luur, krst.: Siis Teie käite ka kaebamas?) Ei, ma ei ole seda weel teinud.

See oleks Wene esitaja wäijaastumise kohta. Mis puutub aga Wene kultuurisse, siis wõin ma selle kohta nii palju öelda, et mina seda palju rohkem oskan hinnata, kui meie wenelased ise seda wõiwad, sest mina olen Wene kultuuri seadustega palju rohkem tegemist teinud ja mõnes mõttes palju ligemalt sellega kokku kaswanud, kui nemad. Mina ei ole toetanud ega saagi toetama mingisuguseid vähemusrahwuse rõhumisi, ainult millele ma vastu waidleksin, on see, et tagurlistele intriigidelle ei tohi pinda anda. Ühe asjaolu peale unustasin tähelepanu juhtida, nimelt, et wäljamaal tehtawat kõik wäga demokraatlikult. Inglased olla wäga demokraadid, neid on seatud meile eeskujuks. Mina pean ütlema, et mina ei leia kusagil Öhtu-Euroopas puhast demokraatlikku joont, ilusaid sõnu on küll palju tehtud, kuid demokraatlikka tegusid pole weel senni

märgata olnud. Ma ei taha sellest ligemalt rääkima hakata, see wiiks asjast kõrwale ja sellepärast lähen teisale üle. Minu seisukoht, härra Hasselblatt'i seletuse järele, olewat põhiseaduse rikkumine. Mina isiklikult hääletasin antud põhiseaduse paragrahwi poolt ja kui mina arwustawaid märkusi ette tuua julgen selle projekti arutamisel, siis see mingisugune põhiseaduse rikkumine ei ole. Muidugi, härrade sakslaste esitajatele ei meeldi need etteheited, mis ma siin ette tõi, kuid pean ütleva, et need on täiesti ära teenitud ja senni, kui sellele seisukohale jäädakse, et meie tingimata peame sakslastele kultuur-autonoomia andma, ilma, et nad wastukohustusi oma peale wõtaks, siis pean ütleva, et meie wahekord Eesti riigis hea olla ei wõi. Härra Hasselblatt ei ole öelnud, missugusele seisukohale siis sakslased meie wabariigis tahawad asuda, kui nemad kultuur-autonoomia saawad. (W. Hasselblatt, sks.: Heale wahekorrale.) Ainult hea wahekord, see tähendab — kui jõud jaksab, siis tehakse nii, nagu põhimõtte nõuab, mitte demokraatlik põhimõtte, waid hoopis teine põhimõtte. Ma toetan oma ettepanekut, et see seadus ümbertöötamiseks komisjoni tagasi antakse.

**Juhataja J. Tõnisson:** Faktiliseks märkuseks on sõna rkl. Hasselblatt'il.

**W. Hasselblatt (sks.):** Faktilise märkusena tahtsin härra Jans'ile meelde tuletada ja kindlaks teha, et see kultuuriline autonoomia ei ole esitatud Riigikogule sel kujul, nagu seda sakslased nõudsid. See seadus töötati välja härra Päts'i, Anderkopp'i ja härra Einbund'i poolt esialgselt, pärast wõeti siia sisse ka teiste Riigikogu liigete arwamised. Meie esitasime Riigikogule peaaegu samasuguse seaduse, mis I Riigikogu poolt wastu wõeti. Ka selles eksib härra Jans. Siis tahtsin ma weel konstateerida, et sisulisse waidluse astuda härra Jans'iga minu rahwahindamise kohta mina ei tahtnud. Mina usun, et meil maksab mõttewabaduse põhimõtte, ja kui härra Jans ette toob, kui palju meie, sakste, seas on demokraate, monarhiste, ehk teiste poliitiliste woolude esitajaid, siis juba härra Jans, minu arwates, rikub seda põhimõtet.

**K. Einbund (põl.):** Austatud Riigikogu liikmed! Käesolew seadus puudutab meie vähemusrahwusi, nende suuruse järjekorras, wenelasi, sakslasi, rootslasi ja teisi rahwusi, kes selle seaduse arwulise normi järele vähemusrahwusteks tunnistatakse. On arusaadaw, et omawalitsuste õiguste andmise juures meie vähemusrahwastele, esile kerkiwad mälestused minewikust, nii nagu meie seda kuulsime mõne kõneleja suust tänasel Riigikogu koosolekul. Kõik minu poolt tähendatud vähemusrahwused ei ole meile selle poolest ühesuguseid mälestusi minewikust andnud. Ühed neist, wenelased ja sakslased, on meie pinnal peale rahwuskultuuriliste püüete täitnud riigi poliitilisi ülesandeid, teisiti öeldes, meil ajalooliselt end riiklikult maksuma pannud. Kuigi Saksa rahwusel ei ole olnud wõimalust wiimaste aastasadade jooksul end riikliku wõimu kandjana kohapeal täielikult maksuma panna; siiski on nad kohalikkudes omawalitsustes ja kubermangu omawalitsustes meile väga tuntawat wõimu esitanud. Peale selle teame meie weel, et Saksa rahwas, omades enesele wormilikult ainult kohapealse kui ka kubermangu omawalitsuse wõimukandja piirid, katsus end meie maal poliitiliselt maksuma panna ka teistel teedel keskwalitsuse juures, sellepärast wõib põhjendust leida mälestus, mille ette kandis härra Jans ja missugused mälestused meil kõigil ajalooist nii selgelt meeles. Meie teame, et Wene rahwas — meil ei maksa sugugi ajalugu puudutama hakata, waid wõiksimme selle poolest ainult mõnda wiimase aja sündmust meelde tuletada — näiteks sellel ajal, kui Eesti riigiwõimu maksmapanemine täiesti kindel oli, kui ühelgi eestlastest selles kahtlust ei olnud, et Eesti riigiwõim kindlustatakse, jäi Wene rahwuse esitaja, kes Eesti wabariigi väljakuulutamise järele Asutawasse Kogusse oli saanud, erapooletuks. Samuti teame meie, et Saksa rahwuse esitajad sel korral ei sõandanud esimestel istumistel iseseiswuse aktile alla kirjutada. Alles peale selle, kui Asutawa Kogu esimestel istumistel katsuti Saksa rahwuse esitajaid selle peale tuua, kas nad alla kirjutawad wõi mitte, siis, nii palju kui mina mäletan, Saksa rahwuse esitajad pärast seletasid, et nemad ühinewad Eesti iseseiswuse väljakuulutamisega. Minul on see nii meeles, aga otskohe täpselt seda kinnitada ma ei wõi. Mina ütlen, et

mul on ka meeles, et pärast Saksa rahwuse esitajad ühinesid. Aga ajad muutuvad ja iga rahwus oma enesemääramise püüdes katsub enesele poliitilise konjunktuuri kohaselt kõige kasulikumaid tingimusi saada ja sellepärast praegusel korral, mil meil vähemusrahwuste kultuurilise autonoomia seadus arutamisel, ei ole meil, kui Eesti riigi enamusrahwusel, suurt põhjust ainult elada minewiku mälestustest, ainult minewiku mälestuste seisukohast rajada oma tegelikka riigivalitsemise samme, waid oma seadusandluses, kui ka riigivalitsemises peame meie unustama kõik minewiku mälestused ja meie peame asuma ja asume tegeliku riigivalitsemise ülesannete täitmisele nende põhimõtete järele, mis aluseks seadis meie põhiseadus kui ka meie rahwa enamuse tahtmine riigi rajamisel. Üheks põhimõtteks meie riigi rajamisel oli rahwuste kultuuriline enesemääramine ja selleks wõimaluste loomine. Ja Eesti rahwal ei wõiks olla vähematki tahtmist hakata teisi rahwusi mõõtma isesuguse mõõdu järele, kui tema seda nõudis enesele, olles Wene suure riigi wõimu all ja elades Saksa rahwuse omawalitsusliku wõimu all. Siis nõudsimme meie enesele täielikku rahwuskultuurilist enesemääramist ja sellepärast laiendame nüüd selle ka oma vähemusrahwuste peale ja ei awalda selle juures vähematki kahtlust, et meie vähemusrahwused oleksid riigi poliitilistes huwides mitte ustawad ja hakkaksid oma kultuurhuwide katte all sihtisid kasutama, mis Eesti riigile kahjulikud oleksid. Sellepärast on huwitaw waadelda mõne üksiku lausega neid seisukohti, mis I Riigikogu ajal olid, ja wõrrelda praeguste seisukohtadega. Meie teame, et I Riigikogu ajal, mil sama seadus I lugemisel oli, see oli I Riigikogu lõpul, kui see seadus I lugemisel päwakorras seisis, siis esines ühe rühma esitaja kahtlusega selle eelnõu ulatuse juures ja peajasjalikult sel põhjusel jäigi eelnõu teisele Riigikogule arutamiseks. Selle rühma poolt esitatud arwamised vähemusrahwuste kultuurilise omawalitsuse seaduse kohta baseerusid peajasjalikult samadel alustel kui täna sotsiaaldemokraatliku rühma liikme Jans'i poolt esitatud arwamine. Mõlemad on umbes sarnased oma ulatuse poolest. Kui meie nüüd wahepeal Riigikogu keskerakondis näeme seisukohtade muutust, siis meie põllumeeste rühma seisukohalt wõib seda ainult terwitada ja loota vähemusrahwuste rahwuskultuuri-

lisele enesemääramisele kõige paremat. Küsimus seisab selles, missuguses ulatuses meie wõimaldaksime kultuurilise enesemääramise. Meie ei wõi unustada selle juures, et põhiseaduse ja ka teiste positiivsete seaduste järele meie oleme täiesti wabalt enesemääraw rahwas ja kui meie ei wõimalda meie vähemusrahwustele rahwuskultuurilist enesemääramist awalikõiguslikkude asutuste näol, nimelt omawalitsuse asutuste wõimupiire näol, siis ei ole meil mingisugust takistust tehtud selleks, et need vähemusrahwused ei wõiks ennast organiseerida ja kokku astuda seltside ja ühingute korras ja ennast samuti awalikult korraldada. Mina wõin öelda, et nemad saaksid sel teel niisamasuguse efekti kätte, millest meie praegu kõneleme käesolewa eelnõu juures. Nemad wõiksid sellel teel, kuigi meie awalikõiguslikult nad paigutaksime maakonna omawalitsuste alla, ütlemis komisjonide näol, nii nagu härra Jans'i isikliku projekti wõi ettepaneku järele seda teha tuleks, enesele luua tsentrumi, mis, wõib olla, veel hädaohtlikum oleks riigile, kui samasuguste awalikkude õigustega omawalitsuse asutus. Mina tahaksin oletada ja öelda, et nemad wõiksid selle poolest, kui tahawad seltside ja ühingute korras veel suuremaid tagajärgi saada, kui käesolewa seaduse alusel, mille järele nemad kindla riikliku järewalwe all on, milline järewalwe on teostataw iga vähemagi awalduse kohta, kuna eraseltsides ja ühingutes see järewalwe hästi tuntawalt nõrgem oleks.

Mina toaksin veel teise näite. Meie teame, et mõned meie vähemusrahwused kasutawad praegu suuremaid wõimupiire, kui käesolew seadus seda neile pakub. Wõtame näiteks Wene vähemusrahwuse. Nemad wõiksid Petserimaa maakonna omawalitsuse kaudu, kui Wene rahwus ei tahaks riiklikult lojaalne olla, riigile palju suuremat kahju sünnitada, kui selle kitsapiirilise kultuurilise ja ainult puhtharidusliku omawalitsuse kaudu. Kõik oleneb sellest, kuidas meie oma tegeliku poliitikaga vähemusrahwused lojaalseteks riigikodanikkudeks suudame muuta ja neid sarnastena pidada. Kui meie poliitika rajatakse vähemusrahwuste wastase poliitika ilme all, siis on ka hädaohtusid palju rohkem. Saab aga meie riiklik poliitika pooldama üksikute rahwuste iseseiswat kultuurilist liikumist, siis on hädaohtu selles wähe. Sellepärast meie rühm asub samal seisukohal, nagu

I Riigikogu ajal, ja et käesolew eelnõu kokku on seatud I Riigikogu aegse eelnõu põhimõtetal, oleme meie tema poolt. Sealjuures aga tõesti ei saa tähendamata jätta, et eelnõu sisaldab eneses üksikuid puudusi, mille juures ma I lugemisel ei tahaks peatuda, sest nendest on osalt juba kõneldud. Wastawad parandused tulewad II lugemisel.

Aga meie wõime selle eelnõu poolt olla ainult selles teadmises, et meie wähemusrahwused töötades selle eelnõu alusel, tõesti jääwad, olles riiklikult lojaalsed selle eelnõuga wõimaldatud kultuur- ja hoolekande ülesannete piiridesse, ja et meie wähemusrahwused käesolewate õiguste korras mitte riigi poliitilisi ülesandeid ei hakka taga ajama. Sünnib see, siis on meie walitsus kutsutud ja kohustatud igal sammul wahele astuma. Sellekohased wõimalused käesolew seadus temale annab. Riigi poliitilisi sihte peawad kõik wähemusrahwused teostama meie põhiseaduses ettenähtud korras, see tähendab meie Riigikogu kaudu, meie üldomawalitsuse kaudu. Juhtuksid wähemusrahwused nihkuma teisele alusele ja hakkama kasutama oma kultuur- ja hoolekande asutusi, nendes sihtides, siis on meie riigiwõim, mille kujundamisest osa wõtawad ka wähemusrahwused, kohustatud neid oma piiridesse wiima.

**A. Anderkopp** (töer.): Austatud Riigikogu liikmed! Wäga raske on ju inimesel lahti saada sellest, mida ta on ajaloo jooksul tunda saanud. Ja arusaadaw, et selle eelnõu juures kõik need kibedused, mida sadade aastate jooksul eestlased tundnud on, peawad wälja tulema. Meie rühma arwates ei saa aga seda seadust wõtta ajaloolisest seisukohast, teda arwustada sellest seisukohast. Nüüd tuleb meil ajalugu kõrwale jätta. Kui omal ajal meil enestel rasked päewad olid, siis seadsime meie üles nõudmise, olgugi weidi teisel kujul, kuid samade põhimõtete-ga, mida selles seaduses meie wähemusrahwustele anda tahetakse. Arusaadaw, et nüüd meil ajalugu kõrwale heites ei tohi teist teed olla, kui sama mõõdupuuga mõõta, mida meie oma kohta õigeks oleme tahtnud pidada. Ei ole ime, et just ajalooline tunne on sundinud kodumaal ja mitte üksi meie kodumaal, waid ka teiste rahwaste kodumaal, kes iseiswuse rada on käinud, teed käima, mis wäljaspool neid maid wäga ja wäga palju imestust esile on kutsunud. Kui sa wäljas-

pool liigid, organisatsioonides wähe kuulad ja neist osa wõtad, kes seotud on wähemusrahwaste küsimuse arutamisega, siis peab tunnistama, et sealpool suurt imestust awaldatakse selle üle, kuidas ometi need wäikesed rahwad, kes kõige rohkem on tunda saanud teiste rahwaste surwet, nüüd oma juures asuwatele kümnetuhandetele inimestele, missugune arw naeruwäärt wäike, ei taha nende põhimõtete alusel mitte wastu tulla, mida omal ajal õigeks on peetud.

Kui meie käesolewat seadust arutame, arwab meie rühm, et meie ei tohi ära unustada peale põhimõtete, mida meie omaks peame tunnistama, ka ühte praktilist külge, see on see, et eestlaste perest sajadtuhanded inimesed wäljaspool kodumaa piire asuwad, kelle hea käekäigu heaks meie walitsus peab tarwilikka samme astuma. Ja meil pole mingisugust õigust sarnaste sammude astumiseks, pole õigust teiste käest nõuda, et need sajadtuhanded wäljaspool kodumaad teatawad õigused saaksid, kui meie neid õigusi oma kodumaal õigeks ei tunnista ja maksma ei pane. Kõigist neist seisukohadest wälja minnes, kõrwale jättes ajaloolist külge, mis siin mõõduandew olla ei tohi, on meie rühmal wõimalus olnud juba I Riigikogu ajal käesolewat seadust põhimõtteliselt kaitsta kus meie esitaja seaduse aruandjaks oli, ja sellele seisukohale oleme meie ka praegu jäänud. Sellepärast ei saa meie seisukoht selle seaduse kohta muu olla, kui ainult jaataw.

**J. Jans** (sd.): Ma tahtsin ainult ühte konstateerida ja nimelt, et mina siin ajaloolisi asju ette ei toonud kättemaksu otsarbel waid täiesti praegust seisukorda hindasin ja olemasolewatest asjaoludest järeldusi tegin selle seaduse maksmapanemise tagajärgede suhtes. Mina ei kutsunud kedagi kellegile kätte maksma, waid rääkisin, et demokraatia on hädaohus ja sellepärast peab ettewaatlik olema. (A. Anderkopp, töer.: Kätte maksta ei saa passiiwsammuga, waid aktiiwsammuga!)

**Juhataja J. Tõnisson:** Lõpu sõna on aruandjal.

**Aruandja W. Hasselblatt:** Lugupeetud Riigikogu liikmed! Nendest waadetest, mis käesolewa seaduse puhul esile toodud, luban ainult ühe juurde tagasi tulla. Riigikogu liikme Jans'i poolt on üles tõstetud nõudmine, et wähemus-

rahwuste omawalitsuse organisatsioonid tuleksid paigutada kohalikkude omawalitsuste juurde. See ettepanek ei leidnud üldkommissjoni poolehoidu. Leiti, et sel juhtumisel nendel omawalitsustel ei oleks mitte seda autonoomiat, mis põhiseaduse § 21 ette näeb. Sellepärast ei saa mina üldkommissjoni nimel selle härra Jans'i väitega ühes nõus olla. Juba I Riigikogus toodi ette, et meil ei peaks mitte olema raamiseadused, vaid kindlad seadused. Üldkommissjonis on otsusele jõutud, et eriti hoolekande asjus tuleb kokku leppida teiste omawalitsustega ja sellepärast kaitsen üldkommissjoni seisukohta. Siin seletati, et ei olla mitte selge, missugused funktsioonid lasuwad rahwusnõukogu ja kultuurwalitsuse peal. Seaduse § 1-ses on tähendatud, et rahwusnõukogu wastab maakonnanõukogule ja kultuurwalitsus — maakonnawalitsusele. Tuleks waadata, maakonna omawalitsuste seadust ja sellest leiame, missugused ülesanded nende täita on. Meie leidsime, et seda tarwis ära tähendada ei ole sellepärast, et iga vähemusrahwus saab ise aru, kuiwõrd temal tuleb ennast tsentraliseerida. Kui meie seda täpselt seaduses ära tähendaksime, siis kaob sellega omawalitsuse sisemine asjaajamise wabadus. Üldkommissjon leidis, et niihästi praktiliselt kui ka poliitiliselt ei ole tarwis seda ära tähendada.

§ 2. märkuses on öeldud, et territoriaalselt koosasuwaate vähemusrahwuste rahwusnõukogudel on õigus Wabariigi Walitsuse loaga vähemusrahwuse omawalitsuse ülesandeid täielikult ehk osaliselt wastawale kohalikule omawalitsusele üle anda. See märkus on loodud selle sihiga, et näiteks wenelastel, kes elawad territoriaalselt koos, oleks võimalus keskkooli autonoomia alla panna aga algkooli jätta omawalitsuste kätte, ärarippumatuks sellest, kas seal wenelastel wõi eestlastel enamus on. Üldkommissjonis tuldi otsusele, et seda sama sihti wõib kätte saada ka wastastikuse kokkuleppe teel, sest mõlemad omawalitsused on juriidilised isikud ja wõiwad lepinguid sõlmida. Siis toodi weel ette, et siin seaduses ei ole selgesti ära tähendatud wõimupiirid, et sellest wõib segadusi ning arusaamatusi tekkida. Erakoolide suhtes on ennemalt olnud wastaw seadus. Siin on mõeldud, et meie vähemusrahwuste omawalitsustel ei ole mitte vähem õigusi erakoolide suhtes kui seda senni on olnud üldistel omawalitsustel.

Kõige raskem küsimus, mis siin käsitati, see on hoolekande küsimus. Selle küsimuse asjus on asunud üldkommissjon järgmisele seisukohale. Meil ei ole senni hoolekande suhtes vähemusrahwused mitte eraldatud olnud. Pean alla kriiputama, et ka poliitilises suhtes, see on parlamendis ei ole meil olnud vähemusrahwast sel kujul, nagu seda on koolide suhtes. Kuidas see tulewikus wälja kujuneb, on teadmata. Hoolekande ei käi mitte rahwuse kohta waid üksikute kodanikkude kohta ja kui näiteks inimese keskhaigemaija rawitsemisele wiiakse, siis ei küsi tema käest keegi rahwust ja ei tohigi küsida. Tulewikus täidawad käesolewa seaduse põhjal vähemusrahwuste hoolekande kohuseid vähemusrahwuste omawalitsuste asutused. Kui omawalitsused tahawad eraldada vähemusrahwust üldiste hoolealuste massist, siis tuleb neil sellekohaselt enda wahel kokku leppida. Nii et mina ei näe selles küsimuses mitte neid raskusi, mida ette tõi lugupeetud Riigikogu liige härra Jaakson ja seda ei näinud ka üldkommissjon. Pean tähendama, et praegu ei ole weel üldine hoolekande-seadus Wabariigi Walitsuse poolt wälja töötatud. Kui üldine hoolekande-seadus arutamisele tuleb, siis wõiks ju sinna wastawad märkused sisse wõtta. Minu arwates selle seadusega praegusel kujul suuri raskusi vähemusrahwuste omawalitsuste peale panna ei saa, sest mingisugustest kohustustest hoolekande suhtes kohalikud omawalitsused ei wabane, wälja arwatud need kohustused, mis antakse üle vähemusrahwuste omawalitsustele kokkuleppe teel.

**Juhataja J. Tõnisson:** On kaks ettepanekut tehtud. Esimene rkl. Jans'i poolt: „Wähemusrahwuste omawalitsuse korraldamise seadus üldkommissjoni tagasi anda ümbertöötamiseks põhimõtte alusel, et vähemusrahwustel oleks oma haridusliikkude ja hoolekande korraldamise otstarbel osakonnad kohalikkude omawalitsuste juures seal, kus vähemusrahwuse liigete arw seda õigustab.“

Teine on üldkommissjoni ettepanek — seadus I lugemisel wastu wõtta.

Rkl. Jans'i poolt tehtud ettepaneku wastuwõtmise korral tuleb seadus anda läbiwaatamiseks üldkommissjoni. Sellepärast panen selle ettepaneku esimesena hääletamisele. (Hääletatakse.) Nähtawana mausega on ettepanek tagasi lükatud.

Hääletamisele tuleb üldkomisjoni ettepanek — seadus l lugemisel vastu võtta. (Hääletatakse.) Nähtawa enamusega on ettepanek vastu võetud.

(Hüüded: Lõpetada!) On tehtud ettepanek koosolekut lõpetada.

(Hääletatakse.) Nähtawa enamusega on ettepanek vastu võetud.

Lõpetan koosoleku ja ühtlasi Riigikogu IV istungjärgu.

Koosolek lõpeb kell 1.35 min.

Algkirjale alla kirjutanud:

Riigikogu esimees **J. Tõnisson.**

Sekretäär **T. Kalbus.**

